

Ф. ЧАРНИШЕВИЧ.

ПІСНЯ КОВАЛЯ.

Мій горен палає,
І іскри летять;
Я міх роздуваю
І буду кувать...
Працюю, бідую,
Та міць в мене є;
Бідую, муштрую
Залізо моє... *

У кузні від ранку до ночі стою
І молотом кращую долю кую.

І гнеться дугою
Залізо і сталь,
Як візьме рукою
М'язистий коваль...
Скую вісь, чи косу
Загну, закручу
Опівночі вийду
Недолю скошу!..

У кузні від ранку до ночі стою
І молотом кращую долю кую.

З білорус. перекл. М. Л. Хуторний.

ДЖЕЙМС Г. ДОЛСЕН.

РОБІТНИЧИЙ ДЕНЬ.

Королі, імператори, царі і лорди, по званню,
Вашій силі коряться нації,—
Але хутко вже брутальна міць спопеліє
В полуміні червоної революції.
І з розбитків вашої імперії
Гнівний прапор бунту до неба
Новий робітничий світ настане—
Бо так мусить бути, так треба.
І залунає могутній вільний спів,
Дійсністю стане марево ваших лінивих снів.
Одна така республіка стоїть непереможна сьогодні,
Після довгих війн, руїни й голоду.
О, Радянський Союз! Ти вказав нам дорогу,
Ти робітнича гордість! Краса людського роду!
О, преслава Революціє! (О, прапори сяючі, червоні!)
Роками на фронтах, роками до змін.
Ти пам'ятник борцям замученим здвинула—
А ним є радянська держава—
Дороговказ нам всім

* * *
Повстаньте гнані і голодні
Дні миру вже за нами!
Класа проти класи
В смертельній війні.
Всі у бій!
У бій!

З англійської переклав М. Ірчан.

МІХ. ЛАВР-ХУТОРНИЙ.**ЧОРНОЗЕМЛЕ—СПОЧИНЬ.**

Шаріють гостроості стерні
Тчучи на сонці жовтий килим,
А вітер гострий, вітер млосно
По простору, не віє—квилить.
Заойкали в останнє коси
І заступив їх гострий плуг...
А там у лісі впали роси—
І зеленіють ліс і луг.

Замовкли коси в срібноросах—
Чорнозем ріжуть лемеші,
А звідкись тихо скралась осінь
І потонуло все в тиші.

Пішли вже на спочивок коси
Упорався на полі й плуг;
Невипадають більше роси
Вже пожовтіли ліс і луг.

Пішли вже на спочивок коси—
Вже не співа крицевий кінь;
Десь спочивають в лісі роси—
І ти чорноземле-спочинь.

СТЕПАНЮК.**ВИЙШОВ—ВЕСНА.**

Вийшов — весна... Так байдужо...
З папириси синенький димок,
Нарікаюче сонце в калюжах
І вири паперових думок.

Ясний день переплівся, пореявся
Поринув в голубе молоко,
Чути співи школярки Ориси
І гуде так минорно гудок.

Мохмурні будівлі заводу,
Станційна рука — семафор
Вигляда з-за гори паровоза,
Загасає на серці мажор.

Далі поле, просторе як море
Жовті пили постельно лягли,
Часом вітер по небу прооре
Рушники сивизастої мглі.

Напишу я листочка до мами,
Запитаю як Євця жие,
Телефонні сосюрієські гами
На зболілеє серце моє.

Гей, сестро, молода тонкосльсеза
Чи і в вас капа з солом'яних стріх,
Чи веснянка і знов край гсрода,
І далекий рубиновий сміх?

Вечори в нас огнями — далекі,
Нікого не хочуть любити.
Спотикаючись в шпалі і рейки
Час невпинно біжить, і біжить.

М. УКР—ИЙ.**Р А Н О К.**

Сонце стеле золоту рогожку,
А підмурки п'яні ще у тінях.
Посльозили роси у саду дорожки
І звохчили запашність у сні.

Я на луку вийшов із косою...
Ну тай день же має бути коханий.
Сонце промінем—ногою,
Хмари за гаї забгало.

Задзвеніли косами по луках
І закахкали мантачки-кряки.
Перекинув миску хтось у небі
І облив нас золотом...

Отак-то.

Простеливши сонце рогожину
І само у лоскотах дрімало.
Під косою падала ожина
Та далеко бабаки сюрчали.

В. ШТАНГЕЙ.

Х В О Р І С Т Ь.

Гнат захворів. Пришов у п'ятницю з поля і як ліг, так більше і не встає. На тварі осунувся, почорнів, закошлатів... Великий фізичний біль поклався осугою на його обличчя, відбившись в глибочині сірих і холодних, як зимове небо, очей розпачем... Скрутило його, зім'яло нараз лихою годиною і лежить він отак вже шосту добу, байдужий до всього...

Неждано—негадано спіткало Гната лихо. Лягло раптом воно йому на душу важким каменем, придавило і ніяк він не може від нього випростатись. Все, що його радувало, хтось жорстокий, одним подихом, без жалю розвіяв. І загубилися відтоді в днях його надії, сподівання, міць господарська й спокій.

За один день все Гнатове життя пішло шкереберть.

Ще до минулої п'ятниці було неначе все гаразд. Правда, круто доводилося часом, бо не посталася йому рівною життєва путь, як і кожному з нас, але ще були сили в ньому, був ще мужицький загудзок живучости і він жив, чіпляючись зубами за життя.

— Та неможе бути, аби до віку було одне тільки горе—нераз було казав.

А от зараз здався. Підупав духом. Родилися розпач і зневіра в те краще.

Чорні, гей би то чадними хмарами пішли всілякі думки в голові.

Чує він, що надломився, розчахнувся, як кінь молодий непідкований на слизькому, що в його світо-відчужанні чорним провалом встала порожнеча і, що якось не може в нічним заповнити її...

Гнат не може ніяк забути того, що сталося в п'ятницю, та чи й забуде, взагалі, коли... Скліпле очі, а воно так і встає перед очима важким привиdom... Пробує не думати, не нагадувати тієї події, але даремно...

... Ось по косогороді в довгі гони, схилившись трохи на Безпалого бік, стоїть густою лавою Гнатово десятина пшениці і грає брижжами, подригуючи... Він по господарськи бере кущий лемішкуватий від недостиглості колос червоної банатки і пробує на долоні, оцінюючи. Потім поволі залазить між струнки стебла і гладить любовно обома руками по гливому чубові пашню, що припала до грудей його мокрими від роси жменями і, здається йому, що це він пестить по голові когось розумного.

Давно такими дорідними вдавалися хліба. І це не тільки в нього, а в багатьох господарів така дорідна пашня.

— Ех, тай уродило цього року.. Буде нам, буде й комусь—каже він до Оксани жінки своєї і сміється. Він з великим задоволенням пив ранішню свіжість і було йому так приємно, як ніколи від почуття господарчої міці.

Жінка стоїть на межі з сапами, торбою та банькою. Вона радіє вкупі з Гнатом. Йдуть межою аж на друге поле сапати. Їсть ранкова роса порепані ноги. Ще зовсім рано. Далеким туманом сивим закутується сонце над полями. Обрій порожній—тільки де не де манячать поодинокі людські постаті. І не може Гнат втриматись не в силах спинити налінувших думок.

— Оце, як в осени продамо пшениці та другого збіжжа, то тра буде нам докупити якусь „хвостяку“, щоб можна було вже парочкою й орати, а то чорт батька знає які з нас господарі... Все на позичаному, все латаним—думає він і радиться з жінкою.

Оксана погоджується. Їй давно вже хочеться, аби в них була або друга коняка, або корова. Не раз про це рада радилася.

Сапали бараболу. Праця йшла спірно. Охота була метлушитися навколо отих корчів таких великих та буйних, що обіцяли добрий врожай—нагороду.

Було душно, не дивлячись на те, що зраня холодило і туманилося. Сонце не гріло, а смажило все, до чого дотикалося промінням, немов-би над землею замість неба, та були розпечені челюсти великої печі. Так вже розварувало, що аж сорочки до тіла прилипали.

У південь, по чистій блакиті прозорого, як шкляного неба, пішли перкалеві клаптики хмарок. Згодом всі хмарки збилися до купи, згустившись і втворилася велика руда хмара.

— Ой, певно дощ буде, бо щось воно дуже хмари збираються—сказала Оксана, Гнат відповів, оглянувши обрій:

— Та оцєб не мішало, аби примочило землю.

І почали ще швидче поратись біля корчів, аби більше всапати, заким дощ бризне.

А в цей момент із-за лісу, що ген синіє за толоками, раптом підвелася друга чорна, як воронове крило, хмара, швидко розлізлась на пів неба і ковтнувши руду, почала насуватись з погрозою на сонце.

Повіяло холодком.

Вихрами закурився в далені шлях пилякою. Не минуло й півгодини, як зверху зтиха обережно, неначе пробуючи, як мала дитина рублем об лаяку, загуркотів грім. Над селом хмурий небосхил прудко перехрестила блискавка. На висмоктаний ґрунт радо впали лапаті краплі... Кошлатим заборсаним клубком низько-низько спустилася хмара над землею, розвіявши холодні косми. В повітрі почувся якийсь стогін і шум, що нагадував лет багатьох птахів.

О, Гнатові знайомий цей шум в таку годину. Він змалечку привик до нього і коли почулося таке моторшне шумовиння—вгадав, що це не на добре.

— Град, ей бо, град!—сказав він тихо й придушено, вдивляючись в далечінь, де обрій вже тясмаи рудими сполосувався... В душі похололо від якогось передчуття...

Злива насувалась...

Закружляв вітер, рванув... Сірі косми пронеслися шалено над головою й слідом зі свистом хтось скажено сипнув на землю крижинами сильно й густо.

В один мент розчахнулися великі корчі бараболі, приникли до землі, поступово вплиаючи в неї з кригою. Видно було, як раптом, неначе хто злизав білий квіт гречок... Стелились поволі рудим оксамитом проса... Поля, як маслак від м'яса оголювались...

— Аж от коли ми пропапи—потужньо зітхнув Гнат.

Оксана, притулившись до нього, мовчала.

... Гнат не міг всидіти і, схопивши сапу, кинувся бігти що є сили навмання, через зникаючі в крижаній заслоні посіви, до озимини. В кількох кроках нічого не було видно. З силою лупив град в обличчя, груди, голову, але він все біг та біг, затуляючись то брилем, то рукою...

... Озимих хлібів не було й ознаки. Там, де годину тому стояли, повні солодкої ваги, жита та пшениці, тільки гостро повипинався борознами та рівчаками прилизаний і розчесаний косогір, градом вщент витлумило хліба. Місьцями лягли крижані настіги. Ой сумно постлалися пашні.

... Насікав дрібний дощик.

Чорною пелехатою звірюкою покотилась злива далі, хижо воркочучи й постукуючи час од часу.

В борознах люлюкала одноманітно вода.

Стало холодно по осінньому.

Гнат очамрілим поглядом відшукав свій клапоть. Не відомо для чого звернув на ниву і пішов, мов п'яний, по кризі холодній і рипучій вздовж гін. Аж на середині спинився... Вдалині, на окремих клаптях чорними угнутими постатями почали також з'являтися господарі. Десь з відчаєм розпачливо заголосила жінка.

Гнат, що є сили, шпурнув сапою в гони. Лють опанувала ним. І над широким полем ляснув, породжений болем, матюк. Він затиснув кулаки й погрозово засукав ними у воркочуче старою гилою небо.

— Та хіба-ж ти після цього є отам?.. Хіба ти бог?..

... Повертався до дому прибитим і розтоптаним.

В щілину забрудненого неба скоса, пришкулившись, лукаво глянуло сонце і тепло тепло погладило Гнатову спину. Не втримався і ще раз оглянувся назад.— Поля стояли завмерлими й загрузлими.

Нагадав, що знову немає в нього нічого, що все те чим сподівався підняти свій статок—знищено. Нараз заплакав як мала дитина.

А вечером того дня (буле то в п'ятницю) ліг до ліжка, захворівши, повний якоїсь тупої байдужости, бо подія та приголомшила його, в кінець знищила в ньому віру в свої сили.

Вже кілька днів стоїть погода.

Гнат, коли обертається на бік до причільного вікна очами, бачить покрайний хрестом рам блакить неба, смачну зелень вишньову та облупляний ріг своєї повітки, що не закінченою стоїть от вже другий рік. Все то чекалося краших років, сподівалося заким із нестатків вийдеш...

З надвору чується дитячий галас, та жінчине перегукування з Килиною.

А він, у хворій голові, обсмоктує свої хворі, прийшовші з болем, думки. І чим більше пробує думати про своє майбутнє, чим більше бабрається в своєму минулому, тим настирливіше що-разу з'являється й починає вабить його один намір...

В своєму життю він тільки знає—злидні, щоденні одробітки та заробітки з малих літ, скільки себе тямить і до сьогодні.

Здоровля катма—три роки в шанцях вимотали з нього назавжди найкращу пору молодости й працьовитість. І зараз чуть трошки що на негоду завіряться, або сирівцем прохвватить,—ну то вже й готовий, а ще ж немає і сорок літ...

... Тільки було забулося й підбадьорився, як надійшов п'яний борнею 917 рік. З головою тоді Гнат впірнув у революційний вир. Молодою радістю й завзятістю горів він, бачучи, як шцент нищатьса насиджені панські гнізда, як по мужицькій вже, а не по панській землі, рівній, як карта, поплазували селянські плуги та як ту ж землю згін в гони почали мірять горбатим сажнем доморослі земльоміри. Він не злий був і не злопам'ятний, але все таки душевно радий був, побачивши розплату з тими, що п'явками були на тілі сільської бідноти....

Та минув запал, прийшли тверезі робочі будні. Потрібно було думати за себе, вимагалось покласти і свою цеглину в загальний будинок державний.

Господарював, гіренько човпучи коло наділених клаптів, намагаючись свій громадський довг виконати. Але по мірі того, як втягався в спокійну працю біля свого господарства, він почав помічати, й розуміти, що самому по одинці трудно, ой, як трудно скрізь поспіти, все зробити й так швидко вибитись зі злиднів як гадалося. Було тверде рішення, ще отак рік погосподарювати, а там — шукати якоесь виходу.

Та градобій передчасно вивів його з рівноваги.

І зараз почувачи свою безсилість, матеріяльну незабезпеченність і фізичну хворість і прийшов йому намір жакхливий, розпачливий.

— Вмерти і світа не паскудити... Бо коли нема щастя, то нехай і духу не стане—подумав він.

Іноді багато з нас забувають, що щастя не дається, а кується самими людьми і віддаємося дарма розпуці

До хати увійшла Оксана і сіла біля Гната на ліжкові.

— Що, Гнате, не легче тобі?

— Ні.

Оксана подивилася замислено по хаті.

— Може ти їв би що? Ти-ж от уже третій день нічого і в рот не брав—промовила вона після хвилинного мовчання, не повертаючись.

В жінки від безсонних ночей, від турботних думок, ще більше осунулося обличчя і якась мука поклалась на нього.

Нічого я не хочу... Відповів Гнат.

Раптом Оксана припала собі до колін і заридала.

— Ну то хоч скажи, що з тобою таке робиться... Порадь як мені бути... Може за ким піти... Я бабу до тебе прикличу..

— Нічого я не хочу, і нічого мені не треба... Воно й само пройде — сказав Гнат і сам собі нейняв віри. Відвернувся до стіни. Лежав і слухав плач жінки. Аби заспокоїти й втішити промовив:

— От хіба кислого молока дістань.

Не міг заспокоїтися Гнат.

Впала на серце отрутою жаклива думка й солодко ятрила душу. Намір вмерти все більше вабив.

Прислухавшись, чи нікого немає поблизу, він поволі зліз до долу. Відчинив мисника і в нижній шухляді дістав довготелесого ножа, що ним ще покійний батько кабанів колов. Ліг знову на ліжку.

Складався план. Він заріже спочатку жінку (нехай другому не дістається), потім дітей (аби не мучились без батька), а там і себе прикінчить... Жінку як молоко принесе,—дітей і себе пізніше..

Боліла голова, сікло в крижах, палило гарячкою губи. Осилувала дрімота.

У вікна заглядало сонце, било блискачами по вечірньому на долівку, мисник, перекочувало зайчиками, грало в тінях... Над головою бренили мухи. Ой, важко ж було Гнатові лежати, досадно...

Вернулася Оксана нізчим і розгніваною.

— Не дістала тобі молока—сказала вона, ставлючи горшка на лаві.

— Весь куток обходила... В наших сусід зімою льоду трудно дістати... В тієї халери, чорноротої Храньки, повна лава глечиків, а вона божиться, що не має, не відстоялося—каже. Щоб таки дав бог, аби й справді в тебе небуло...

— Байдуже, я вже перехотів...

— А може ти б кисіль їв... я внесу тобі...

Після внесеш, а зараз йди сюди Оксано!—покликав жінку Гнат, налапуючи під кожухом ножа.

В нього спокійне, закам'яніле обличчя, лише одні очі хворо ятряться.

Оксана підійшла до самого ліжка.

— Чого ти хотів?

— Поцілуй мене...

— Видумав таке...

— Поцілуй, поцілуй.. Застогнав Гнат.

Сіла на ліжкові, нахилившись до нього і обнявши за голову заглянула у вічі.

← Геж ти не ввреш?

Гнат лежав зацікавленим. Він неміг...

Оксана ж, аби потішити, говорила далі.

— Вичуною мій хазяїне... Горе наше минеться. Хіба тільки нам таке нещастя. Пів села зараз тужить. Трохим наш, аж почорнів.. Я он чула, що були з району агенти страхові. Оглядати приїздили збитки, щоби можна було знати скільки селові нашому допомоги видавати. Може й нам якийсь гріш перепаде—ми ж давали страховку...

У вечері Гнатові погіршало. Чуть помітний біль в спині, млявість у всьому тілі та жар збільшилися і його не мов хто взяв та пустив на соломотряс, так ним тіпало. Почалась лихоманка. Йому робилося то жарко так, що ставав нараз мокрий весь, а то морозило—зуб на зуб не попаде.

Біля нього орудують у двох Оксана з бабою. Трутуть ропою крижі, груди, прикладають до спини то третій буряк, то парені висівки. Він покірливо віддався їм до рук. Що знають нехай те й роблять. Йому все рівно. Одного лише хотілося—це аби ушухли болі.

Пізно вечером баба, ще раз змовивши пристрій Гнатові й давши кілька порад молодиці що до дальніших лікувань чоловікової хвороби—пішла до дому.

Оксана залишилась сама коло Гната.

Блимає прикручена лампа на опічку. З кутків тягнуться кошлаті нічні тіни. Душно в хаті. Діти давно сплять. Оксана сидить печальним вартовим, мовчазна й зажурена, на лежанці, обхопивши руками гострі коліна свої. Час від часу від первтоми скліплюються вії. Хилить дрімота і важкою падає на коліна голова. Вона не піддається.

Гнат постогнує. Спаленим поглядом водить по стелі, немов шукаючи чогось загубленого й стиха сам до себе побалакує. Надходить бередіння. Тоді Оксана злазить з лежанки, нахилиється до чоловіка, питає чи нічого не треба йому і перемінивши компрес на голові та вкривши його ще щільніше, знову сідає.

Обняла їх ціла вічність... Здається, що не буде їй кінця-краю, що вони загубилися в ній і зараз несуться кудись у вихряній тьмі. В Оксани родиться боляче і безнадійне хотіння, хоча б трошечки де зіперти голову й заснути... Хоча б на хвилю забутись, відпочити... В голові туманом важким перекотуються думки. Тоскно. Співають другі півні...

До Гната приходять свідомість. Він очумується. Очима намацує зігнуту жінчину постать на лежанці. Вона його трівожить. Чого вона не слить?!

— Оксано! Оксано! Гукає він. І як жінка піднімає розім'яте сном обличчя—каже:

— То ти б лягла, чого отак сидіти... Лягай, мені легше. Коли потрібно буде—покличу...

Оксана стелить старого піджака, кладе під голову подушку й лягає.

В хаті моторошна тиша.

Гнат і спить, і не спить. Він пробує вперто дивитися то на вікна, в яких відбивається муть літньої ночі, то переводить погляд на стіни до замурзаних сутінками образів. Хитаються тіни в хаті. І йому чомусь здається, що по хаті хтось ходить в широкій кереї і махає довгими полами, від чого коливається світло. Аби його не бачити, він заплющує очі і так лежить який час.

Од вікон війнуло вітром.

— Кудю, це воно дме?—непокоїться Гнат і десь глянув знову до вікон. Глянув і злякався. Хати не було.

— От тобі й мавш—подумав.

Вдалечинь, скільки оком сягнеш, покотом пішло жнив'яне поле. Сам же він лежить десь чи в себе на подвір'ї, чи за селом на царині—не розбере гаразд... І бачить, як нараз чорною катулюю над полями встала хмара і загреміло. В чоло вдарила холодна крапля.

— Дош—подумав. Але замість дощу почав падати град. Гнат угнувся до низу, ховаючись. Град лупить по спині, по голові, по ногах, з такою силою і в такій великій кількості, що йому забиває дух. Хлинула вода. Чує він, що от-от зал'є його. Крижаний хлюпіт б'є його вже у боки, ба вже вода і під ним. Хочє встати, але не може.—Пропаду—думає він з жахом.

— Оксано!.. Жінко, рятуй!—кричить, напружуючи всі сили і... прокидається. В хаті та ж тиша. Всі сплять, розморені сном... Лямпа досмоктує решту нафти і має хутко погаснути...

Гнат повертається до стіни очима, натягає аж на голову кожуха і знову скліплює очі бо спати хочеться.

Крізь сон, в дрімоті чомусь випадково нагадується вчорашній намір. Ой, солодко защеміла в хворому тямку думка. А хтось з середини підказав:

— Саме слушний час.

І ось десь неначе він встає з постелі, прокрадається до сіней, бере там косу—біля коміну й знову повертається до хати. Ненароком рипнули двері. Прокинулася Оксана.

— Чого ти встав?—спитала вона.

— Ходив на двір.

І як підійшов близьке, розмахнувся і вдарив косою жінку по голові. Тільки не вдало вийшло. Жінка ж по звірячому вереснула й схопилася на ноги. Він кинувся на неї, але в цей мент перед самими його обличчям десь взялася колиска. Жінка почала оборонятися і врешті, збивши його з ніг, кинулася прожогом на двір. Гнат за нею.

Широке подвір'я в нього й порожнє. Бігав за Оксаною аж доки не впіймав її коло комірчини і не збив. Не тямить, чи просилася вона, чи благала його, бачив тільки, як вона вміраючи дивилась на нього з докором та жалем втомленими очима... Страшно не було...

... В хаті рейвах. На дворі неначе день, неначе ранок, неначе ніч. Чорт його знає—не розбере він...

... На долівці, прикриті рядном, пригорнувшись одне до одного сплять кузьочком його діти. Від них пахне дитячим теплом і ще чимось таким рідним і милим.

— Але й вони мусять вмерти—вирішує Гнат. В нього серце—що камінь.

... Взяв Нінельку, а вона така млявенька, сонно й покірливо хилить голівоньку свою балухату до батькових рук. Зажав тулубець між колінами, вплив пальці в косички... Горне дитина його коліна до себе... Спатоньки хочеться... Махнув косою і... немає. Поклав трупик на долівку.

... За руку вхопив Тарас, розбуджений батьківським шамотанням.

— Ой тату, таточку не ріжте мене!— закричало не своїм голосом хлоп'я, цілюючи руки.

Гнат відпихає, а хлопець липне дикою липчицею і ніяк від нього неможе відчепитися.

... Пригорнув до себе, заспокоїв і обнявши за голову, як гусяті, одним махом перетяв горло дитині...

— Ну, тепер моя черга...— подумав і напруживши що сили горлянку різнув косою. Почув як хряснули хрящі горлові. Бризнула калиновим соком гаряча кров на руки, на долівку, кинула цівкою аж на стіну. І дивно йому— він живий і нічого не відчуває. Рана не болить. Попробував нарочито чи велика—діра в п'ять пальців розбатована.

— Мабуть такою смертю не зразу вірають— подумалося.

На вулиці почувся гомін. Він все зростає.

Гнат бере окрівавлену косу, нахиляє до низу голову, щоби рану затулить і виходить на двір. І бачить коло своїх воріт зібрався гурт людей. І все свої, сусіди: Іван, Ксень, Остап, Петро, Трохим, їх жінки, виконавець. Чутно, як в гурті лементить очамріло Оксана. Аж не віриться йому— вона ж вмерла...

— Чого ви люди добрі прийшли?.. На моє горе зглядатися?— Каже він, підходячи ближче.

... Суворі обличчя в сусід, осуджуючий погляд.

— Ах Гнате, Гнате— хитаючи докірливо головою, промовляє Ксеньова жінка— Кальвін ти, а не батько... Бога забув ти.. Що тобі діти винні? Нащо ти їх життя позбавив? А задумав, то вже краще сам себе зарізав би..

Хотів Гнат щось крикнунуть у відповідь, але не зміг через горлову рану. Розгнівався і кинув в гурт косою.

... В хаті ліг на лежанці, постлавши подушку, накритися рядном, заплющив очі. Він чує, що швидко помре... Почало вже захлюпуватись з середини кровю. Щось давить груди. Не хватає повітря дихать. Паморочиться голова. Важко.— Смерть прийшла— пролітає думка.

... І чує він, як у хаті хтось побивається жалібно над дітьми (неначе Оксана) і так тужно, так чуло до них промовляє, що Гнатові самому чомусь стає невимовно когось шкода... Раптом нагадує, що от зараз він помре і більше не буде його... Жах тваринний охопив, встати, — не має сили... Гукнув, а слова застрягли в прорізаному горлі...

А Оксана (таки то вона була— впізнав) крізь плач промовляє.

„Ой сину мій, срколе,
Донько моя, голубонько...
Та не пожалів вас рідний батько...
Ой, що ж ви йому винні...“

В нього сльози на очах. Робиться дітей шкода. Гей-би то все оддав, аби діти жили.

... З Тараса вже ж пастушок ладненийкий. На осінь думалося до школи послати... А Нінелька, дівчинка коштрубата, ленінська піонерочка, таке забавне, смішне...

Над ним нахиляється багато голів. І все чужі обличчя— нікого він не впізнає. Всі вони разом йому кричать:

— Були, Гнате, в тебе діти, а зараз немає і більше ніколи тобі їх не бачити, і більше не встануть вони, бо ти порізав їх... Кальвіне...

— Вони, певно бачать, що мені кінець прийшов, що так кричать— думає.

... Рве на собі сорочку Гнат з великого болю, з великого жалю й в безтямі кричить...

До хати йдуть тай йдуть, подивитися на його горе люди.. Його бере хтось за груди і з такою силою термосить, що аж голова калатається об грубу. Всі кричать до нього:—не плач! Гнат плаче. Вони знову:—опам'ятайся!

— Гнате, Гнате, що з тобою, прокинись!..

Він опам'ятоується. Весь мокрий і розборсаний. На дворі сивий ранок. З вулиці чується тарахкання батогів, мекання отари овець та ще щось, що нагадує йому почавшийся турботний день...

Біля ліжка стоїть Оксана. Вона готує холодну примочку йому до голови й з тривогою дивиться на нього.

Він ще сам собі не вірить, що то був лише сон...

— Де я?

— Вдома—деж ти!

— А діти?

— Тарас погнав уже вівці, а Нінелька спить ще.

— Дайно мені сюда її. І коли сонне дитинча тепленьким калачиком, мурли каючи припало біля нього, Гнат любовно погладив її по закороточаній голівці і сказав:

— От сон мені снився.. Якийсь кошмар.

Моторошно було Оксані слухати чоловіків сон, а ще коли він признався в своєму намірові, вона з острахом подивилася на нього.

— Та нехай бог боронить. Людям гірше буває та живуть...

На душі в Гната було спокійно. Він сказав:

— На бога надійся, а сам не плошай, бо на нього мала надія. Ти мені сьогодні лікаря привези от що...

... До півдня спав. Йому стало легше.

У вечері, коли Оксана чепурила йому постіль, Гнат промовив до неї:

— На вибитому полі треба буде хоч гречку посіяти... Коли я не зможу—когось попросиш... І не забудь навідатись до сільради насчет допомоги... Якось треба буде перебиватись.

Гнат знову відчув насолоду буття. Йому хотілося жить і було те хотіння великим і непереможним.

— Ех, коли-б но мені вичуняти, ми лихо перебором—зітхнув Гнат повний твердого рішення жить...

Криза минула.

м. Київ, 23/VII 26 р.

М. ШУЛЬГА-ШУЛЬЖЕНКО.

Б У Д Н І.

Ой, летять за днями дні і роки
І зникають десь у чорній млі.
... Я не знаю—чи усім так скоро,
Пробігають будні як мені...
Це-ж за вас звичайні, сірі будні
І мій вік у праці потонув...
Ех ти молодість, моя ти юність.
Я й тебе у буднях сполоснув,
І нехай так рано (в 20 років)
Під очима зморшки й на чолі,
Та я смуток свій давно у морі
Як бандита п'яного втопив...
... Мені будні змалечку колиска.
І пісні вірвечки золоті...
І тому я зморений, не вмитий,
Не буваю сам на самоті...
Бо що-дня я в буднях на роботі
(Тільки зорі сяють в далені).
... І не знаю—чи усім так скоро,
Пробігають будні як мені...

М. ДРАЙ-ХМАРА.

* * *

Пришло на рано:
розцвів кармазин
і в тань пішов.
Через майдани
пливуть тумани,
мов білий шовк.

А в полі хори
перепелині;
блищить роса.
Кругом простори,
як в синім морі,
дзвенить коса.

І враз огиште
схватилося сонце
(там в'яжуть жень).
Встає барвистий
і променистий
трудоий день.

* * *

Південь. Сонце. Спекта.
Хліб зів'яв, посох.
З голубого глека—
золотий пісок.

Опускає крила
млявий суховій,—
де ви забарились
хмари дощові?

К Р У Т І.

Шипшина й терен при дорозі,
а в далині—полки дубів.
Трясусь на скрипучім возі,
спускаючись з крутих горбів.

Лягає м'яко курява
на гречку, на стернясте поле...
Колись гула тут татарва,
тепер золотокрилі бджоли.

Та ще шуліка у горі
когось пасе хижацьким оком
і навіва думки старі
про те, що гине з кожним роком.

Останній жолоб—і знеацька
біленька церковка, хати...
Тут зародились „Люборацькі“,
тут жив Антоцьо: це—Круті.

В. МИСИК.**Б'ЮТЬ ОБ КРУЧІ ХВИЛІ.**

(УРИВОК З ПОЕМИ).

Б'ють об кручі хвилі,
Кручі двигтять.
Бурі чорнокрилі
З моря летять.

Налетіли, зашуміли, загойдали, закивали
І у море неозоре перекинулися гаї,
Дикі хорали
грають угорі!

Сплять у гніздах, мов колисках, вільні птиці-залетухи
Слухай, слухай і почувеш: то верхів'ями твої
Думи та рухи
грають угорі!

Вічно грають, закликають на єднання, на змагання,
Жить життям великим, диким в хорі соняшних стихій.

На єднання, на змагання
В хорі соняшних стихій!
Б'ють об кручі хвилі,
Кручі двигтять.
Бурі чорнокрилі
З моря летять...

ГАЛИНА ОРАЇВНА.

У ЗАКУТКУ.

День у день—будні, сірі, наче трава припорошеного провінціального міста..
День у день—голка і нудні викройки. День у день проти неї у кріслі „предводит-
тель дворянства“.

Це так колись — „предводитель“. Тепер—розбитий, спаралізований чоловік Зосі
—громадянин Олександр Константинович Семеранський, що має вже 68 років.

У вечері викройки змінювалися навчанням танців. Тоді приходила горбата Піщан-
ська—бувша дідичка, сідала за розбите піаніно і довгими, кістлявими пальцями
рвучко біла по клавішах. З під її пальців жалібно виходив і скиглив вальс „На
сопках Маньжурії“, а шестеро Зосіних учениць ритмічно і не ритмічно відбивали:
раз-два-три... Раз-два-три...

Сама Зося ще струнка й молода блондинка—посередині хати.

— Кожна зі своєї лівої, зі своєї лівої, mesdemoiselles!.

— Раз-два три... Раз-два-три...

Крутиться Зося під згуки „Сопки Маньжурії“ і, хвилинами їй здається, що це
не маненька кімната, яка заміняла їй кухню, майстерню й танц-клас, а що це ве-
лика гімназіяльна саля, що навколо неї не дочки тутешніх непманів, а її товаришки.
І що вона сама, Зося, не жінка паралітика, бувшого „предводителя“, а сімнадцяти-
літня Зосічка, яка смертельно боїться, щоб із її черевика не вилізла дірка на
панчосі, що, як на злість, роздерлася сьогодні.

— Раз-два-три.. Раз-два-три... Повільніше, mesdemoiselle, вважайте, щоб ритм
музики.

А через кімнату до Зосі перетягнуто дві сірі нитки—від двох блідо сірих очей.
Тяглися, тяглися й заплелися у ній гострим, трохи боязким питанням.

В одну мить коло нього:

— Чого тобі?

— Нічого... Ти так захопилася... і холодна рука „предводителя“ пестить Зо-
сіне чоло. На коротку мить вона здригується судорогою, але за мент уже спокійна.
Повертається до учениць:

— Досить, mesdemoiselles, на сьогодні!.

Дочки непманів вклоняються і йдуть із хати...

А Зося коло вікна, Зося зелено-сірі очі—у п'ятому. Просто за віном яр, а там
— степ... Темний, таємний.

-- Тю-гу-гу-у у!—десь, кудись потяг у степу.

— Шепоту-ту... Шепоту-ту!—відбив колесами і завер.

За стіною Катруся з Івасюком по телефону розмовляють:

— Добре, приходьте, у нас сьогодні халва до чаю! Що?... Ага-а... із Харкова
привезли.. Що-о?... І товариша приводьте.

Івасюк, Завокрфо,—здається Катрусин наречений.

„Значить знову співатимуть до третьої ночі“...

А весняна ніч густа, мов смола, і в неї, як у смолу Зося вливає свої думки.

— „65... Коли мені було 20-ть,—йому—55 ..

— „Ну, нехай Революція, нехай немає „предводителя“, але ж часто і в шість-
десять умірають... 65... А може буде і 70, може й 75?!.“

Очі з під зведених брів—стрілами у п'ятому...

— А там, прошу Софіє Миколаєвно, і вам 40. Сорок!—повійнуло чорними
крилами...

... Голка, танці... Танці, голка. І оце крісло. На кріслі з виглядом на віки обра-
женого достоїнства—„предводитель“.

— „Я, мовляв, гордим лишуся до кінця“..

— Чим гордитися, хотіла б я знати? Чи не моїми поколотими руками?

Зосіні кулаки стиснені. Повільно, з ненавистю обертається у бік чорної маси.
на кріслі і... застигає:

Крізь горде „достоїнство“ „предводителя“—звірячо тривожний погляд...

— Будемо чай пити!—відрізала коротко.

* * *

— Софіє Миколаєвно, та йдїть же до нас! Яка недобра, ніколи не витягнеш.

— Ніколи, Катрυσю.

— Ходїм до чаю... Я для вас маю маленьку несподіванку!--пудрячи нїс коло зеркала крутилася Катрυσю.

— Яку?

— Не скажу, щоби скорїше прийшли!

— Спільними силами підсунули крісло до ліжка.

— Зараз вийду, Катрυσю.

Сильними напруженнями зсунули „предводителя“ з крісла. Обвив жовтими, мертвецькими руками її тонку шию:

— Не кидай так мене, Зосечко!.. Мені муляє в боки...

Покїрно поправила подушку.

— Ти не надовго, дитинко?—хрестить „предводитель“ рожевого Зосиного лоба.

Зося на-швидку одягла блузку „з бязї“ і, на плечї накинула крєповий шарфик, єдине, що зосталося од старих туалетів.

У Саєнок—захисно. На столї—самовар, навколо—гостї. У кутку коло піанїно—Катрυσя з Івасюком і ще хтось.

— Софія Миколаєвна!—знайомить з товариством Катрусина мати. Від неї віє теплом і захистом.

— Вам варення, чи халви?

Так, наче забувся той час, коли не було хліба, так наче Зося не бігала позичати оце тїльки що пів шлянки цукру по сусїдях.

Зосї затишно, приємно. А з кутка—м'який контральто Катрусї:

„І всю ночь напрольот
Громко пел соловей“...

Браво, браво.

— Ну, а тепер, Катрυσю, чаю! Знайомтесь, Софіє Миколаєвно: Івасюк, а це його товариш Петро Олександрович, здається?

І раптом на Зосиних очах похитнувся самовар, блюдечко з халвою затанцювало, а сам стїл поїхав кудись далеко від неї.

Лишилася тїльки вона на своєму кріслі і зігнута постать над нею.

— Властиво ми колись вже були знайомї!--перервав Петро Олександрович незручну мовчанку.

За чаєм,—тема—українізація.

Іван Митрофанович (бувший інспектор народних шкіл) нїяк не міг погодитися з новим курсом:

— Нікогда не думал, што онї мазепінствувать начнут!

Івасюк насмішкувато:

— А тепер прийдеться подумати!

Інспектор труснув розбитим цвікером:

— Насїліє!

Зося—вся насторожі. У Зосї пульс відбиває одно: Петро.. Петро... Звідкіля?.. З поза десяти років ніким незігрітого життя... З поза паралїтика „предводителя“?..

„І всю ночь напрольот
Громко пел соловей“...

Заливається Катрυσя.

Гей, перескочити б через віщось, щось би розірвати!.. Ось воно, підступає до горла, благанням витискається на очах, що невідривляючись стежать за Петром.

А назустріч;

— „Пам'ятаєш?“

— „Та-ак... Близько—очі, близько—груди, гарячі, неблаганї“ ..

А дорогї жорстокї очі через стїл:

— „Сама ж?...“

— „Та-ак, так... Сама... Але ж і ти був жорстоким“.

— Слаба—стиснулися густї брови.

Схилила голову:

— „От і присуд...“

— Софіє Миколаєвна, з нами до саду!—голос Катрусин.

Здрігнулася. Вийшли всі разом. Не озиралася, але чула що Петро ішов за ними... Тепер уже поруч... Боялася обізватися, сполохнути хвилю.

Нарешті самі, на боковій стежці коло лавки. Стали один проти одного. Він — високий, чорний, вона—струнка і низька, мов стиглий колос.

Дивився на неї довго і пильно; стиснені брови потроху розходилися, губи склалися в усмішку.

— Ну?

Глянула на нього якимось розгублено.

Тоді взяв її тонкі, поколоті голкою руки і ніжно по черзі поцілував їх.

— Сядь-мо!..

Швидко перебірала в голові, з чого почати... А він тихо — оксамитово:

— Я вже все знаю про тебе... Мені Катруся розповіла.

Це „ти“, замість того щоби вразити, зігріло Зося. Сама не знаючи чому засміялася щасливо і радісно.

Потім зупинилася, затуманилася несподіваною думкою:

— Але я іще нічого не знаю про вас.

— Я — інженір... Тепер якраз тут направляємо дорогу.

— І тільки?

Усміхнувся:

— Покищо — і тільки. У всьому іншому вільний, як перекоти-поле.

— Підемо, тут вохко — з полекшанням і разом з тривогою сказала Зося.

— Это уже переходіт всякія граніці! — проплила по стежці дама, в товаристві інспектора. На днях я була в кінематографі, — і представте себе, оні Наполеона першого заставляють говорити українським язиком.

— Насіліє! Насіліє! — заплітав сзаду ногами інспектор.

— А на якій мові повинен говорити Наполеон? — підступно наївно, запитав Івасюк.

— Как? з погордою глянула дама, ілі по французькі, ілі... во всяком случае — по рускі.

— Ага-а-а!-протягнув Івасюк.

Петро взяв Зося під руку.

— Зося, нам треба поговорити...

— Ви довго іще тут пробудете? — наче не почула Зося.

— До кінця місяця... Ми тут за три версти залізничний міст будуємо... Як би так завтра... Я ждатиму... ,

— Софія Миколаєвно, вас кличуть! — гукнули з балкона.

— До завтра! — шепнув Петро, стискаючи її похолоднілі пальці.

* * *

День за нудним гаптуванням чужих сорочок, день за уроками. А думки всі — у вечері:

„Йти — не йти?“.

Як тільки скінчила навчання танців, Зося почала одягатись.

— Куди ти так? — тривожно витриманно з крісла...

— На прохід.

— Ти нічого не казала... ,

— Щож тут дивного? — злегка роздратовано зтисла плечима — Весна ж!..

— Весна — зітхнув „предводитель“.

— Може вас вивезти на балькон? — зм'якла Зося. — Я піду не раніш як за годину...

„Предводитель“ — на бальконі, а Зося, вже одягнена, зупинилася коло вікна. Весняні раптові присмерки нашвидку педенали кімнату.

— Йти, чи не йти?

— Що за дурниця! Лише на одну ж годину, як зі старим другом.

І всміхнулася своїй брехні, а живчики на лобі: Петро... Петро...

„З чого почати? Ну добре, заміжжя... А потім що? Ах, порожньо і порожньо... Чи варто... Чи не краще б взагалі...“

— Дон... Дон... — прохрипів с французьким прононсом старий годинник.

— Восьма?... — здригнулася Зося.

Пішла по „предводителя“:

— Час до хати.

Коли відходила, чула на собі його довгий погляд. Погляд, як їй видалося, повний звірячого страху перед чимсь іще невідомим.

— Куди ми властиво? — запитала Зося, коли колеса брички застукали по бруковій дорозі.

— До мене! — обернувся Петро. — Я думаю що так найкраще буде. —

Трохи зблідла;

— Це не гарно, щоб так, не попередивши..

— Зося! — взяв її міцно за руку, — цеж ні до чого не обов'язує... За дві години ми зможемо повернутися...

Потім поклав її руку до себе на коліна:

— Все таж сама... Нерішуча... Усміхнулася трохи винувато:

— А ти все той самий, жорстокий.

Глянув на неї довгим поглядом: Тонка, з блідими устами і зелено-сірими очима...

Ну добре, Зося! Для тебе буду м'яким...

Тоді Зосині очі блиснули при світлі останнього загороднього лихтаря. Ледві чутно прошепотіла:

— Я як раз не хотіла-б того, щоби ти був м'яким...

Згасли міські огні. Як у глибоку воду поринули у пільму... А з поля—свіжосолодкавий запах ярини... З поля—весняний дурман...

— Тпру-у-у!

Сільська хата. На порозі—підстаркувата жінка із жадібно цікавими очима.

— Хазяйко, стрічайте гостя!.. молоду привіз.

Край неба підперезався червоним пасом, коли бричка під'їздила до дому з зачиненими віконницями.

— Значить, Зося, — без вагань і на завжди?

— Без вагань—відповіла шопотом.

— Я чекаю годину.

— Так!—твердо хитнула головою

Дім іще весь був у сні. Потихеньку відімкнула англійським замком двері, і тихими кроками перейшла кріз темний коритар...

„Сталось... Сталось...“ — стукало в голові... „Немає вороття... Як це добре, що вже—немає...“

Перед дверима зупинилася:

„А що як-би просто лишити записку?“ і зараз же здригнулася: Ні ні, це було би боягузством.. Треба скоріше скінчити все...

Рішучим рухом натиснула клямку.

Що це? Двері замкнені?. Ні, це не можливо. Нетерплячим рухом штовхнула їх стільнище. Двері важко, наче-би то чимсь підперті трохи подалися, збільшуючи отвір. З якимсь моторошним чуттям Зося просунула туди голову: Просто перед дверима—порожня постіль. Тоді наче під гіпнозом перевела Зося очі від ліжка до крісла, від крісла до столу... А потім поширеними зіницями від столу до дверей...

Надлюдським зусиллям втиснула себе до кімнати...

За дверима, підперши стінку сидів „предводитель“... Очі його цибулями здивовано витріщилися з під сивих брів, рот, наче перекривляючи когось, точив червоно-синю піну...

Хотілося крикнути, побігти коритарем, щоби ніколи не бачити „цього“...

Навшпиньки підійшла до дверей, на мент завмерла з піднятою рукою... І раптом швидко, швидко повернула двічі ключа у замку...

Закрила руками очі і так підійшла до крісла... Повільно присіла. Минали хвилі...

„Чекатиму годину“—пролунало звідкільсь з далеку.

Розплющила очі.

Просто проти неї—перекривлений рот.

— Чому-ж не йдеш?—чула як зацвірінькало жайвороння, чула як прохрипів годинник сім разів...

— А що? Підеш? А що?—Тепер моя назавжди!

Чула як простукотили повертаючи від ганку колеса брички.

Слухала й сиділа без руху у м'ягкому кріслі... Відчувала на собі увесь тягар передсмертних мук очих уст... Сиділа без руху і шепотіла не то з жалем, не то з безсилою ненавистю:

— Тепер уже нікуди... Тепер уже твоя назавжди.

ОЛ. КОРЖ.

Л И С Т О П А Д .

Парк. Надвечір.

Гурій (*мрійно*).

Забув про весни,
Зелений сад —
Іде чудесний
Мій листопад.
Іде — червоний —
Яка краса:
Калини гроно
Вогнем звиса.

**

Невже забито?
Невже хто щез?
Ах, жити, жити!
Аж до небес...
Ах, жити... Люде,
Любіть красу!
Як легко буде
Ронить сльозу...

**

Лише і втіхи:
Осіній день.
Вквітчаю віхи
Вінком пісень.
Вквітчаю голі —
Нехай цвітуть:
Колись у полі
Покажуть путь.

**

Бабусю, літо
Твоє пливе!
Піймали діти —
Та не живе.
Піймали: біле —
Пустили знов:
Геть полетіло
Як та любов.

**

І сум, і солодь —
У листі діл.
Ах, даль і холод
І ніби біль.
Ах, даль далека —
Лазур — тропи.
З твого глека
П'ю, листопад...

**

Валерій:

Тебе щодня я бачу тут у парку
Біля стільця трухлявого, старого.
Або алеями самотний бродиш.
Замислений такий і ніби хворий.
Забудь гуляти. Літо промайнуло
І дні такі похмурі, невеселі
Аж сум бере. Ні, я не уявляю
Як зможеш ти на самоті тут бути.
Що гарного?

Гурій:

... Летять у вирій птиці
На голову спадає лист пожовклий...

Валерій:

І тільки? Гм. Ага, я розумію...
Колись ти був, пригадую, поетом,
Невже і досі ти пісні складаєш?
Признайся, Гурій.

Гурій:

Що хіба Валерій?

Валерій:

А так. Нічого. Тільки я дивуюсь
Коли ти справді ще..

Гурій:

... Так, так, Валерій
Я не покинув ще пісень складати.
І певно, їх до віку не покину.
Мені вони — єдина утіха.
І що у цьому дивного знайшов ти?
Скажи мені, тебе дивує може
Дубів очих щорічна позолота
І шелестіння й шум?

Валерій:

Ех, мрійнику
Коли б на вік, або хоч напіввіка
Ти жив раніш, то може був би цінний,
А нині що? Тобі відомий погляд
На галузь цю мистецтва? Вже майнули!
Часи поезії в далеку безвість.
І я гадав, що може тільки згадка
Лишилася у пам'яті твоєї,
Але ти досі не розстався з словом...

Гурій:

... Слова, слова! Вони такі відомі...
 Але красу яку в собі ховають!
 Зумій лише їх так розгашувати
 Щоб зачарований стояв ти потім
 І сльози капали з очей над ними...
 ... Коли якийсь плюгавий теоретик
 Поезію виносить на смітник
 Як непотрібний хлам і віршоробство --
 Тоді в моїй уяві воскресає
 У всій красі своєї безсмертний Пушкін
 І може в сотий раз одне я мислю:
 Про тупоумну чернь і нічний горщик,
 А на душі стає ізнову ранок
 І віриш що не буде смерті пісні...
 ... Поезія жила і буде жити
 Для кожного у кого є у серці
 Хоча із краплю почуття живого.
 Але для тих, кому життя щоденне:
 Це — сніданок, обід, посада тепла —
 Її нема і не було од віку,
 Як і для тебе, любий мій Валерій..

Валерій:

Тоді гаразд! Поезії віват!
 Нехай живуть піїти незліченні!
 На кожному кроці геній і талант —
 Які тепер дешеві стали лаври...

Гурій:

Ну, щож? Глумись. Біде твоє призиство!
 Але одне собі запам'ятай:
 Поезія нещасна тим не винна
 Що в світі є бездарні Тредьяковські:
 Блакить небес завжди блакиттю буде,
 А хмарам є свої дороги, друже...

Валерій:

Я змовчу Гурію. Прощай.

Гурій:

Adieu! (на самоті).

Я знову сам. Летять у вирій птиці...
 Пожовклий лист на голову спадає
 І будить давні спогади. Роями
 Летять думки у невідому дальність
 За птицями. Калиною на серці
 Цвіте спів тихий. Так самотно.
 Куди піду я? Люде неprivітні,
 Маленькі душі їхні зашкарубли
 Немов кора дубова. Серце, серце!
 Як будеш ти на самоті тут жити?
 Втечу звідсіль, не хочу серед мервих
 Холодних душ. Візьми мене з собою
 Мандрівнику коханий, листопаде!..

М. ДУБОВИК.

П Р И С М Е Р К

Що мені: про город проспівати?
 Що мені: про очі голубі?
 Вимучив мене той спрут проклятий,
 Від очей і досі в серці біль.
 Я прокляв ті мури й каміниці,
 Я під жвавий „венки“ перебор
 Задививсь на ярую пшеницю,
 Похилившись на старий забор.
 Я про сонце... Про ріку й долину...
 Я про те, яка в ставу вода,
 Ще буває, на одну хвилину
 Думаю про синю—синю даль.
 Тищі літ нудьги, скорбот, темряви,
 Тищі літ закурених віконць...
 Годі! Здрастуй, вечір золотавий!
 Здрастуй, присмерк, батько зорь і сонць!
 Слухаю новітню силу краю,
 Задививсь на комсомол швидкий,
 І на чуб мій русий облітають
 З дуба древнього тверді листки.
 Може не навчу любити сонце,
 Може не складу нових пісень,
 Та хотів би я у всі віконця
 Показать новий, далекий день.
 А заким, нудний і білолиций,
 Під веселий „венки“ перебор,
 Лиш дивлюсь на ярую пшеницю,
 Похилившись на старий забор.

Ф. ОЛІЙНИК.

ГРИГОРІЙ КОСИНКА.

Критико-бібліографічний нарис.

Григорій Косинка належить до молодого покоління українських письменників, що пережили й винесли на своїх плечах тягар громадянської війни, тяжкі моральні й матеріальні обставини. В творах Косинки й відбилосся те бурхливе життя, його нервовість, психіка, темп. Ці твори витворилися в автора у коротеньких оповіданнях, повних руху, революційної динаміки. Року 1922-го видавництво „Слово“ у Києві видало їх окремою книжечкою, під назвою „На золотих богів“.

Перше оповідання Косинки „На буряки“, вміщене в газеті „Боротьба“ за 1919 р., що увійшло також до збірки „На золотих богів“, малює нам побут дореволюційного села, поденну працю на панських буряках. Автор сам змалку робив поденно по панських економіях (Гусачівські та Григорівські лани), відчув на власній шкурі ласку панів і їх прислужників. Очевидно, що з дитинства прищеплюється ця ненависть у його до пана: „Пан—наш ворог“. Ця класова ненависть до визискувачів показується автором разом з безпорадним економічним становищем селян та боротьбою вийти з тяжких злиднів („В хаті“, „Штурми“, „Сходка“). Вона проходить й у всіх інших його творах, зі збірки „На золотих богів“, де змальовується партизанська боротьба проти панів та інших заможніших груп населення. Боротьба з панами—боротьба волі з неволею, боротьба за кращий соціальний лад:

„Б'ється червона селянська воля, умірає на своїх осьмушках та обніжках, але боронить тілами, кров'ю свої оселі од армії золотих богів“.

Революційна сучасність, що стала об'єктом більшості творів авторської збірки „На золотих богів“, надто ланувала над письменником, не давала поглянути на неї збоку. Відціля й відповідна форма творчості—етюд, малюнок з натури, імпресіоністичний стиль та напруженість, що цілком відповідає обстановці його творів: війна, партизани, бандити. Напруженість ця майже скрізь держиться на одному рівні.

Автор захоплює читача не фабульною дією, якої в його або немає, або коли й є, то її часто заступають психологічні, побутові чи стилістичні моменти. Косинка не окреслює й певних індивідуальностей, а подає малюнки жахливого життя війни, голоду, злиднів. Малюнки ці повні реалізму, зміст їх подається без ніяких рефлексій.

Автор не любить малювати того оточення, де відбувається дія. Воно його не цікавить. Тому й немає в його довгих описів і трактатів, скрізь розлита хвиля ліризму...

Коли затихла війна і різні банди розбіглися, наробивши багато дезертирів, Косинка бере це явище темою своїх творів і зв'язує їх композиційно в один цикл „Новели дезертира“, через спільну дієву особу („Постріл“ і ин.). Автор і тут торкається вбогости незаможних кол населення, боліє тією несправедливістю, що „у Дзюби справді була земля не наших земель: рівна з краю в край та сита.

— А в тебе хіба земля?—сміючись, питав Матвій і сам-же одказував:

— Вийдеш з Лиском на осьмуху, ляже, а хвіст на чужому, хоч одрубуй—отака твоя, Корніє, земля: з торбою змалку“...

Пізніші твори автора, що друкувались найбільше в журналі „Нова Громада“, як „За ворітьми“, „Товариш Гавриш“, то-що, свідчать, що Косинка починає вже переходити од малюнків з натури до оповідання і до повісти.

І цілком зрозуміло. Соціально-економічні умови змінилися. Проїшла буря, затихли гармати, не стало бандитів. Вражіння людини відмінюються повільніше і можуть вимагати більше уваги. Письменник пригадує минуле, багаті спостереження й переживання находять спокійнішу форму, ширше полотно. Обсяг тем поширюється. Автор переходить до селянського (та й иншого) після—військового й після—революційного життя, даючи тонку аналізу психіки селянина в умовах нового побуту. Він із захопленням малює завоювання селян:

„А тепер скрізь кротами поліз по степу мужик—наш степ, брешуть!“.

.... і кооперативна крамниця села Долини, мислю я, так само велика творчість для майбутнього моєї нації“.

Але автор вдивляється в економічні процеси заспокоєного села, вже за часи нової економічної політики, і яскравими фарбами показує, що боротьба ще не при-тихла, що в гущі селянської маси йде запекла ворожнеча:

— Не бог винуватий, Марто, а ті великорозумні, що царя вбили. Поки був цар да царя—був фартух і спідниця, а прийшла Совецька Власть—бог дасть... От.

Марта:

— Я не знаю, бабо, хто там винуватий, а з вашого царя пользи нам було, як молока з цапа... Погана ця власть, да клапоть землі на картоплю дала...

Отут Горпина прикусила губу: „Дала-дала, дихать-би не дало“,—хотіла сказати, замовчала...”

Після циклю оповідань про громадянську війну, бандитів, дезертирів, твори з сучасного селянського побуту, коли навіть по художньому виконанню не дуже чим і краші за попередні, то вони перед ними мають певну змістовну перевагу, відповідають новим обставинам життя, його темпові. Хоч напруженість і ліризм задержується й тут, але з'являються вже й яскраві постаті, злегка накреслений кістяк сюжету.

Косинка ще з дитинства ворог панського поневолення, всякого громадського лиха. Це почувається й у всіх його творах. Але критика нерозумно зауважувала про ідеологічну невизначеність автора, що він ні за, ні проти. Своїми творами Косинка неначе тільки каже: „Дивіться, що є у нас і що робиться!“ І це добре. Бо поганим той художник, що підпише під малюнком: „Це лев, а не собака“.

Отже, творчість Косинки гармоніє з темпом життя; вона відбиває на собі всі характерні його ознаки. Творчість Косинки—фрагменти боротьби людей революції, гармонійні акорди з пісні життя. І в ній почувається жива душа автора, почувається сам автор, що пережив бурхливі часи революції, перестраждав.

Одбиваючи епізоди цього дня, Косинка уживає імпресіоністичної манери письма. Вона неначе похаплива, різні фарби лежать поруч, але повіє свіжим вітром від його дзвінких, соковитих, молодих, бадьорих слів,—і ми бачимо „клаптик життя“. Ми чуємо творця з динамічним темпераментом, що співає хвилям цього часу у такт.

У Косинки дуже гарні, витримані вислови. Він уміє майстерно подавати розмови героїв і найтонші відтінки синтакси, найдрібніші одміни в строгій лаконічності.

„Клекотить бій, гарячий, червоною кривцею вмитий...”

— А наші! Глянь, Параско, Чубатенко: „за мною, вперед!“

— Та-та-та!..—залопотів крилами смерти кулемет, а з рову:

— Ура, слав-а-а!

— Хлопці, ріж і бий!

— Дай кулемета! Сенька!“

Образи в творах Косинки внутрішньо зв'язані, але здаються іноді надуманими, іноді відгонять банальним антропоморфізмом, як п'яна осінь в „Сорочці“. Іноді вони занадто заплутані:

„І коли синьоока красуня візьме в обійми вечір травня і на стіні як раз над „парашою“ розділить горішок грати і погойдне цей страшний, сірий сум—пісню—спалені очі орошують брудну лутку сльозами“.

Але це якось стушує трохи тон творів, що відіграє в творчості Косинки надзвичайно велику роль.

Дуже гарна мова письменника, барвіста. Автор чудово використовує народню творчість, вставляючи окремі речення з пісні, чи то для навіяння відповідного настрою й тону, чи для змалювання якогось образу.

Отже, Косинка має свій певний стиль, своє власне обличчя, зростає й розвивається в поважну постать українського белетриста. Пише він повільно і на його оповіданнях завжди лежить тавро гарної обробленості, великої технічної виучки.

Такі твори Косинки, як „На золотих богів“ та де-які інші—дійсно, класично-прекрасні речі: вони вже займають почесне місце по різних шкільних хрестоматіях, читанках, збірниках, по різних декламаторах. „На золотих богів“ видруковано і в газеті „Прагер Прессе“ в ч. 204 (1925 р. Чехо-Словаччина), переклад якого зробила Флора Бек.

З літературних учителів Косинчиних старшого покоління треба зазначити В. Стефаніка, В. Винниченка і С. Васильченка. У Стефаніка автор узяв уміння одразу-ж уводити читача в центр дії, у Винниченка вчиться сюжетності оповідання, у Васильченка краси слова, образних, евфонічних і стилістичних оздоб. Зокрема, таким оповіданням як „Мати“, автор нагадує І. Липу (Повість „З нового світу“).

В цілому—творчість Косинки дуже цінне надбання в нашій літературі, й гадаємо, що вона розквітне ще буйнішим, багато-барвнішим цвітом.

Д. Ф. ЧЕРНЯВСЬКИЙ.

ВІД ПОЛОВИЦІ ДО ДНІПРОПЕТРОВСЬКА.

(До еволюції назви міста).

Постановою президії ЦВК ССРР від 20-го липня 1926 року, місто Катеринослав перейменовано на Дніпропетровськ, станцію Катеринослав на Дніпропетровськ і Катерининську залізницю на Дніпропетровську. Постанову цю оголошено в «Известиях ЦИК СССР и ВЦИК» від 5 серпня 1926 року.

Таким чином з зазначеного часу Катеринослав втрачає попередню назву, яку мав біля 140 років, і входить у історію з новою, відповідною пролетарській культурі назвою.

Але, коли звернутись до попередньої історії міста, можна побачити, що ця зміна його назви не є першою. І в даннім разі ми маємо на меті нагадати нашим читачам довгу еволюцію назви колишнього Катеринослава й тим зберегти її від забуття. Зробити це вважаємо необхідним зараз тому, що сила архівних матеріалів загинула за часів горожанської війни (махновщина), не багата й до того краєзнавча література зробилася рідкістю й зараз, поруч з зростаючим зацікавленням людности до свого минулого, владою вживається всіх заходів до охорони пам'яток ставовини й природи.

Що до назви такого великого міста, як недавній Катеринослав, то й в літературі по цьому питанню знаходимо майже пусте місце й нам доводиться виступати навіть вперше. Попереджаєм, що в нашій коротенькій розвідці ми будемо відрізняти офіційні, урядові назви міста від назв народніх, місцевих, які бувший Катеринослав довгий час мав, але які не затверджувались урядом. Пам'ятки про ці назви зберіглися в записках краєвих етнографів—Новицького Я. П., Залюбовського Г. А., Манжури І. І., і др. Першою офіційною назвою, з якою місто увійшло в історію, звичайно був Катеринослав і автором його був ніхто інший, як відомий коханець Катерини II і перший генерал-губернатор і упорядчик краю Г. О. Потьомкин.

Увесь час свого життя він дбав про збудування міста, „присвяченого славі **имени великия нашея самодержицы**“, доручив цю справу своїм довіреним-Азовському губернаторові В. О. Черткову й правителеві Катеринославського намісництва І. М. Сінельникову й 9-го травня 1787 року вкупі з царицею власноручно закладав це місто, присвячене славі її імені.

Маючи в попередньому приклади назви міст од завойовників краю й за честь царів (Петербург, Єлісаветград, Катеринград і др.), Потьомкин, звичайно, й для міста в новому завойованому («новоросійському») краю не знаходив кращого імені ніж прославлення імені своєї державної патронеси. Так виникла надовго перед 9 травня 1787 року назва Катеринослав і її надано було Катеринославу 1-му заснованому з доручення Потьомкіна—Азовським губернатором В. О. Чертковим 1777 року на р. Кільчені поблизу кріпости Старосамарської, або Новобородишного ретрашементу (біля 3-х верств од нового).

Але де-які історичні відомости й архівні джерела дають підстави визнавати поруч з містом, присвяченим славі цариці, існування другого міста, що мало назву Катериноград, або Катерининськ. Про це довідуємось, наприклад, з тих архівних джерел, що їх наводить М. М. Владіміров у своїй праці: „Первое столетие Екатеринослава (стор. 10-11/1887 року). Але де саме існував той «Катерининськ», або город «Катеринин», чи то був Катерининський шанець якого за Скайковським було збудовано на Бузі 1744 року під назвою „Орловський“ („Екатерининський“ з 1770 року), чи під тією назвою ховається вже згаданий Катеринослав 1-й на Кільчені, невідомо.

З другого боку в власноручному листі Катерини II від 15 травня 1787 року до Гріма, стрічаємо назву сучасного Дніпропетровська, заснованого перед тим 9-го травня царицею в присутності австрійського царя Йосипа й Потьомкіна, яко „Екатериноград“. (Екат. Юбил. Лист, стр. 179—письмо Катерини II к Гримму). Гадають, що це було помилкою, або вільним виразом цариці, яка безумовно знала про певну назву заснованого міста, тим більш, що останнє було осередком, затвердженого 1783 року тією-ж царицею, „Екатеринославского“ намісництва.

Таким чином назва „Екатеринослав“ належала з 1777-го року губерніяльному місту, закладеному наказом Катерини II від 14 лютого 1775 року, тақ званої Азовської губернії—Катеринославу 1-му на Кільчені, руїни якого зараз можна бачити там між німецькими колоніями Йозефстале́м і Кронсга́ртеном і Самарою.

Виконуючи наказ Потьомкіна про вибір місця для заснування „города, достойного славы имени великия самодержицы“, призначений губернатором В. О. Чертков влітку 1777 року оглянув місцевість і заснував місто, а весною 1778 року переїхав до нього з своєю канцелярією й штабом, після тимчасового перебування в Білівській кріпості (вона-ж Константиноград) на Полтавщині.

Де-який час, особливо після скасування Січі 1775 року, існувала думка зробити осередком Азовської, заснованої на вольностях запорожської губернії—Покровське, або залюднені околиці останньої Січі, що навіть було оголошено містом Покровським (сучасне село Покровське, Никоп. р-ну). Але ту думку було залишено до 1775 року, коли з'явився згаданий вище Катеринослав 1 на Кільчені.

На зазначеному місці Катеринослав, яко губерніяльне місто, існував до 1784 року. Як виявилось, місце для города було вибрано Чертковим дуже невдало: низинна місцевість весною заливалась водою й населення страждало від хвороб, а тому, не дивлячись на всі заклики й вільготи, воно майже не зростало. Навпаки, кількість його що-року меншала й було чимало скарг до столиці. 1781 року в Катеринославі 1-му було всього 2194 душі, незалежно від того, що тут пробував губернатор і губерніяльні установи, в місті одбувалося 4 ярмарки, існувало 4 церкви (російська, грецька, католицька й вірменська), 2 школи й инш.

Наслідком такого становища було те, що 1782 року Потьомкін надіслав у Катеринослав головного лікаря Шенфогеля для розгляду скарг населення й вирішення питання про дальше існування міста. Шенфогель на підставі власних вражень і обслідування висловився за неможливість дальшого пробування Катеринослава на Кільчені й необхідність переносу його на підвищений берег Дніпра.

Між тим у неспокійного Потьомкіна виник новий план утворення замість Азовської й Новоросійської губернь Катеринославського намісництва, головою якого передбачав себе Потьомкін, а з тим планом виникала й думка про будівняння нового великого міста—столиці півдня—Катеринославу на Дніпрі. Прилучення до російської держави Криму маніфестом 8 квітня 1783 року дало підстави Потьомкіну (опісля князеві Таврійському) поспішити зі здійсненням своїх замірів. Тому 30 березня того-ж року ми бачимо новий „височайший“ наказ сенатові про заснування Катеринославського намісництва з двох бувших до того губернь (Новоросійської і Азовської) і поділом його в найближчі часи на 12 повітів з вибором губерніяльних і повітових міст „по вигодности местной“.

Є підстави, як побачимо далі, гадати, що коло того-ж часу Потьомкіним було, може в наслідок докладу Шенфогеля, вказано Черткову місце нового Катеринослава на сучасному його місці, себ-то коло Кодаку, на місці бувшої козацької слободи, Половиці.

Наказом цариці від 22 січня 1784 року затверджувався проект Потьомкіна про поділ намісництва на 15 повітів (замість пропонованих 12) і наказувалось вибрати тимчасово місто для відкриття намісництва „покуда назначеный губернский город на правой стороне Днепра у Кайдак построен будет“. Про самий Катеринослав у другому наказі від того-ж числа сказано: „повелеваем губернскому городу под названием Екатеринослав быть по лучшей удобности на правой стороне р. Днепра в Кайдака“ (П.С.З.Р.И. № 15.910).

Одночасно з тим Катеринослав 1-й на Кільчені затвердженням проекту Потьомкіна втрачав свою ролу губерніяльного міста й ставав повітовим містом Новомосковськ (з 22 січня 1784 р.).

Що до самої назви, то гадають, що її узято Потьомкіним (з повідомлення канцелярії Азовського губернатора) од народньої назви, яка повелась за Катеринославом 1.

Зі скасуванням Азовської губернії будівничого Катеринослава 1-го, В. О. Черткова було призначено астраханським губернатором, правителем намісництва й будівничим нового Катеринослава було призначено бригадира, швидко після того, генерал-майора І. М. Сінельникова.

Наказом Потьомкіна Сінельникову від 23 вересня 1786 р. доручалося „по невідповідності положення міста Новомосковська, котрий в розсудженні низького положення свого не рідко потопляєм бываєт от наводнення р. Дніпра, нанося через то жителям немалое разореніє и отвращал прочих от поселенія в том мѣстѣ“ перенести той повітовий город „сходственно прежньому мѣсту положенію. на возвышеннейшее мѣсто к Богородичному ретрашементу, предоставля купцам, в оном живущим, полную свободу селиться там или в новом Екатеринославѣ, для чего и уездные судебные мѣста устроить в Новомосковскѣ“.

Зазначеного наказу Потьомкіна здається не було виконано, бо й надалі бачимо Катеринослав 1-й, тепер уже Новомосковськ на старому місті. Але в наслідок заснування 9 травня 1787 р. Катеринослава II на Дніпрі й непридатності зазначених вище умов, Катеринослав I пустів, населення його розбігалось і 1791 року в ньому було усього 15 дворів і 327 душ населення. В місті залишався ще тільки городничий з штатною командою, ротою салдатів й де якою кількістю канцелярських служників.

26-го вересня 1794 р. вийшов наказ про перенос Новомосковська в с. Новоселицю з збереженням його назви, де це місто існує й зараз, а 1795 р. туди було перенесено і останню церкву колишнього Катеринослава I-го (П.С.З.Р.И. № 17129).

Остільки сумна була історія міста імені „великия самодержицы“ ще навіть за її життя й історію цю дуже влучно названо одним з місцевих літераторів А. Єгоровим «Екатеринославским блуканием» (в брошюрі під тим же заголовком— А. Єгоров, 1887 г.).

Але не весь час зберігало свою назву й велике місто, засноване, як згадувалось, власноручно царицею 9 травня 1787 р.—Катеринослав II-й (сучасний Дніпропетровськ). Широко й швидко зростаючи за життя свого могутнього патрона й фундатора князя Потьомкіна, Катеринослав почав підупадати після його смерті (жовтень 1791 р.), коли коло цариці з'явився новий її улюбленець граф П. Зубов з його проектом заснування Вознесенського намісництва з новим осередком (столицею) півдня—Вознесенськом.

Як відомо з історії Катеринослава, кошти на його будівництво почали тоді швидко скорочувати за для Вознесенська, почали змінювати план міста й майже спинились з його будівництвом. Але зірка Катеринослава цілком закотилась після смерті Катерини II (6 листопада 1796 р.). Не поділяючи думок і політики своєї матері, Павло I. вживав усіх заходів до того, щоб знищити пам'ять про неї і це мусило відбитися на долі широко задуманого міста її імені.

Наказом від 12 грудня 1796 р. назву Катеринослав було знищено на Новоросійськ і під цією назвою бувший Катеринослав пробував до вступлення на престол російських монархів Олександра I. Прихильник своєї бабки й вихований у іншому напрямку, ніж Павло, Олександр між іншим зразу-ж повернув Новоросійськові його попереднє ім'я (наказом від 8 жовтня 1802 р. № 20449).

З тих часів навіть до наших днів Катеринослав вже не втрачав значіння губерніяльного міста й офіційного імені.

Але крім офіційної назви протягом усього 19-го століття й особливо першої його половини (до скасування панщини й початку індустріалізації краю) Катеринослав мав і де які народні назви. Такою назвою Катеринослава, збереженою в етнографічних записах, згаданих вище Манжури. Залюбовського і Новицького, була насамперед Половиця. Цю назву народ переніс на Катеринослав з села Половиці, на території якої виник Катеринослав II. Відоме ще з половини 17-го століття це давнє запорізьське селище, містилося на річці тієї-ж назви, а саме—від вустя річки десь у районі сучасного Каміння, Літейної й Приказної вулиць до Троїцької церкви. між сучасними Жандармською, Рибаквою й фабричною балками, далі в напрямку сучасних міського й технічного садків до озера, що існувало на місці теперішнього Озерного базару, й по берегу Дніпра від Каміння до залізничного мосту.

Що до самої назви „Половиця“, то одні виводять її від половців, другі від прізв'язя запорожця Половика, інші (за Коржем) від полуниць, що в великій кількості росли по узгір'ях між згаданими балками, четверті від весняних повідів, що заливали село, де хто від річки, що поділяла село на дві полсовини й т. и. Питання

про Половицю—назву, село й річку дуже цікавило багатьох під час святкування 100-літнього ювілею Катеринослава й відбилося в низці статей, уміщених на сторінках „Екатеринославского Юбилейного Листка“ 1887 р. (І. Манжура, В. І. Милославський, Я. П. Новицький, Ворониченко, І. Станіславський і др.). Другою також неофіційною назвою Катеринослава була „Невінчана губернія“ (губернія по змісту—губерніяльне місто). Про цю народню назву сучасного Катеринослава, також згадується на сторінках „Юбилейного Листка“ (Матеріяли, стр. 218) і пам'яткою такої назви залишається й досі в місті так звана „Невенчанная Балка“ в районі між Проспектом і бувшими Новодворянською та Кудашевською й Приказною вулицями. Гадають, що цю назву народ сполучав з Катеринославом, уявляючи його, яко окрайне місто півдня, куди збігались різні бурлаки, втікаючи від панщини, злодії й др. Але ця народня назва сполучається з Катеринославом рідше, ніж згадана Половиця.

Нарешті Катеринослав дуже часто, навіть у літературі й в офіційному листуванні звався Катеринославем. Цю назву було остільки поширено, що питання про правдивість її, навіть було порушено на сторінках біжучої преси (Д-р Н. Н. Ваккульський. „Екатеринослав или Екатеринославль“. Юб. Листок стор. 71). Автор зазначеної примітки бажає широкого обговорення питання й власне висловлюється за правдивість першої назви.

Так стояла справа з номенклатурою міста під час святкування 100-літнього ювілею Катеринослава, й звичайно викликала зацікавлення тоді цим питанням (1887 р.).

З новою силою питання про невідповідність назви міста його значінню й ролі в історії й сучасності виникло після великої революції 1917 року. Звичайно, що в умовах революційного життя 1917/18 р.р. в часи пробудження пригніченої української нації й інтелігенції стара назва міста, осередка колишнього Запоріжжя, не відповідала дійсності й потребувала зміни. Ініціатива зміни на цей раз виходила з місцевого українського вчительського товариства на чолі з Є. Вировим і з кол українського громадянства, що купчилось коло таких інституцій, як споживче товариство, яке мало свій орган „Споживач“ і пізніше „Кооперативне життя“, Просвіти, залізниці й др.

Наслідком цього націоналістичного руху було те, що вчительське товариство почало вживати на своїх виданнях замість Катеринослава назву Січеслав, хоч цим вживанням справа й скінчилась, бо офіційно питання перейменування Катеринослава ніколи не піднімалась і назва Січеслав урядом не затверджувалась. Зате того-ж 1918 року офіційно було змінено назву Катерининської залізниці й її було названо Запоріжською. Ту назву залізниця мала до встановлення радянської влади на Катеринославщині, після чого залізниця знову почала писатись Катерининською. В ті саме часи (гетьманщина й петлюровщина), як відомо, одбулось і утворення особливої запоріжської губернії й перейменування міста Олександровська на Запоріжжя.

Але невідповідність назви Катеринослава революційній ролі міста широко співчувалась робітничими його колами й швидко після встановлення радянської влади на Катеринославщині, знову висунулося питання про зміну назви міста.

Перші роки радвлади (1920—21) перемагала ще націоналістична течія й передбачалося, що Катеринославу нададуть офіційну назву „Січеслав“, яка висіла в повітрі ще з 1918 року. Агітацію за цю назву між иншим провадив пробувавший тоді в Катеринославі й починавший друкуватися Валеріян Полішук. Останній навіть робив де-які заходи до того перед урядом і умістив про те коротеньку примітку в мистецькому збірнику Губнаросвіти—„Вір революції“ (1921 р. стор. 127. Хроніка). Особливо широко питання про зміну назви виникло в 1924 році й тоді на сторінках місцевої преси „Звезда“ висунуто було й нову назву „Красноднепровск“. Того-ж року питання про перейменування Катеринославу обговорювалось й на пленумі Губвиконкому й там було прийнято відповідну резолюцію про перейменування Катеринослава на Красноднепровск. Постанову пленума було перенесено на затвердження 8-го з'їзду рад Катеринославщини (весною 1925 р.) й останній ухвалив прохати про те ВУЦВК.

Але ВУЦВК на де-який час затримав справу, беручи на увагу витрати, що викликалися зміною назви й передбачаючи нову районізацію краю. Тим часом дійсно губернії вирішено було скасувати й утворити замість їх округи. Тому 29 серпня 1925 р. пленум Катеринославського Губвиконкому знову виносить постанову про затвердження постанови 8-го з'їзду Рад відносно зміни назви Катеринослава на Краснодніпровск й мотивує своє прохання тим, що сполучені зі зміною назви витрати неминучі в наслідок ліквідування губернії (постанова пленума Губвиконкому від 25 серпня 1925 р. ч. 2 § 4. Біжучі справи). Цю постанову пленума Губвиконкому в зв'язку з ліквідуванням губернії і новим районування, не було подано до ВУЦВК'а й питання про зміну назви знову виникло на 9-му з'їзді Рад Катеринославщини (3—8 травня 1926 р.).

Під цей час на з'їзді був присутнім сам Всеукраїнський староста Г. І. Петровський, колишній робітник Брянського заводу, нині заводу ім. Петровського й тоді-ж на з'їзді було вирішено назвати Катеринослав в честь Петровського Дніпропетровський. Постанову про це з'їзду було затверджено великою Президією ВУЦВК'а від 26 травня 1926 р. (Прот. ч. 46/246), і з того часу Катеринослав почав вживатись Дніпропетровський. Але, змінюючи назву міста й округи, не змінено назву залізниці зі станцією й ті продовжували зватись по старому.

Зазначену помилку було усунуто ЦВК СС-Р, який, як згадувалося, 20 липня 1926 р. ухвалив змінити назву Катеринослава на Дніпропетровськ, а також відповідно змінити назву станції й залізниці (на „Днепропетровск“, „Днепропетровская“).

Звертаємо увагу на те, що остаточна назва Катеринослава змінена ЦВК СРСР з „Днепропетровский“ на „Днепропетровск“.

Таким чином з 20 липня 1926 р. бувший Катеринослав II-й, після довгої наведеної нами еволюції назви від Половиці, дійшов до Дніпропетровська й з цією новою пролетарською назвою входить майже в 140-й рік свого існування на сучасному місці.

М. ЛЕВЦОВ.

СЬОГОДНІШНІЙ ПАРИЖ.

„Веселе місто Париж“, — так співається в одній старовинній оперетці. І дійсно: в минулі часи, та, мабуть, і тепер була дуже поширена по цілому світові думка про Париж—як про „місто втіх“, куди спеціально з'їздяться „палії життя“. Почитаеш якийсь старий роман під заголовком „Таємниці Парижу“, і зразу уявляєш ефектну картину: романтичні апаші, прекрасні гризетки, шляхетні графи, шляхетні багаті чужоземці, вітрини, що сяють діамантами, цариці та королеви мод. Надто вже з шиком живуть люди в цьому Парижі: лягають спати вранці, встають як звечеріє, і провадять своє життя в знаменитих шинках паризьких на знаменитому Монмартрі.

Або розповідали нам про другий Париж. Париж—„Місто—Смолоскип“, — осередок світової культури. В Парижі, — говорили, кращі в світі театри, картинні галереї, музеї, книгарні. Париж зібрав у своїх стінах кращі в світі цінности мистецтва. Париж диктує закони в царині літератури, поезії. Париж заселено мистцями в оксамитових штанах, анархистами-філософами. Париж стоїть на чолі всіх ідеологічних революцій...

До певного ступня існував колись і Париж „Місто втіх“, і Париж—„Місто—Смолоскип“. Та все це в минулому.

* * *

Про Париж романтичних ілюзій—треба забути. Зараз існує Париж—місто твердих, часами жорстоких фактів.

О 11-й, 12-й годині ночі, на головних вулицях Парижу з'являються спеціальні, яких не побачиш у день, величезні автомобілі, що містять двадцять—тридцять чоловік. Парижани, що повертаються до дому після праці в день, після вечору в кафе, що його проведено за скромним кухлем пива, або чарочкою ліквору не те сумно, не те глузливо посміхаються, зустрічаючи оці автомобілі. В цих автомобілях повно, мужчин та дам у вечірніх туалетах, у хутрах та перлах. Це багаті чужоземці їдуть вивчати „життя вночі“ Парижу.

А про те-ж це життя вночі—таке-ж, як і скрізь по великих містах світу, Величезна частина населення спить, поде-куди працюють на спеціальних ночних виробництвах.

Але чужоземцям, особливо американцям, з могутніми доларами в кишенях, цього не досить. Адже-ж вони приїхали до Парижу „веселитись“. І на потіху доларові, Париж інсценізує для них „життя вночі“.

Існують спеціальні товариства, що взяли під-ряд веселити чужоземців. Цим товариствам належать автомобілі, що розвозять гульців по спеціально виробленим маршрутам. Їх одвозять у спеціальні ночні кафе. В день ці кафе не існують, та й взагалі реально вони не існують: це щось подібне до театральної вистави. Чужоземці в захопленні—в цих кафе співають справжні французькі пісеньки, в яких відчувається дух „старого Парижу“, але чужоземцям не говорять, що ці пісеньки, які видають за

народню творчість, написано спеціальними знавцями своєї справи на чужоземний смак; у цих кафе чужоземці бачуть „справжній французький канкан“,—який ніхто, ніколи у Франції не танцює; їм показують спеціфичні „номера“, що їх пильно обдумано режисерами; в цих кафе чужоземці можуть зустрітись зі справжніми апашами та демоничними простітутками, а коли підвезуть бути свідками якоїсь трагедії ревности; але вони й не запідозрюють,—що все це інсценіровка, і в додачу надто не багато одержують артисти на ролях апашів, що крутять своїх партнерш у „танго смерти“ й кидаються на них часами з ножем,—гаразд притупленим.

За великі гроші цим чужоземцям показують і менш невинні вистави. Є спеціальні установи з прозорими стінами та стелями,—де інсценізують „всі способи кохання“. Не позаздриш актьорам, що беруть участь у цих інсценіровках, але що зробиш, коли злидні душать, коли франк падає...

А коли розвозять їх о 5—6-й годині ранку по їхнім отелям, зустрічаються вони на вулицях, що прокидаються від сну, з людьми, що послішають, що по дорозі забігають у ранкові кафе,—випити чашку кави,—звичайнісінької кави з молоком та булкою,—це парижани послішають на роботу. І парижани, які рано встають і рано лягають, багато працюють і мало відпочивають—з ненавистю і призириством поглядають на шляхетних чужоземців, що вважають їхне рідне, трудове місто, за щось схоже на кубло сумнівних розваг.

Раніш-дивились лише з глузливою неприязню потім неприязнь перейшла в ненависть, а зараз падає франк, зростає дорожнеча, і все більш чванькувато заявляє про себе долар,—зараз нерідко трапляються випадки, коли американських туристів-мандрівників, зустрічають не тільки глузливими окликами, але й ворожими кулаками.

А як розважається сам парижанин-дрібний буржуа, конторщик, робітник? Та так самісінько як і мешканець Берліну, Нью-Йорку, Лондону. Коли в нього є час і гроші, він піде до кіно, якогось маленького районного театру. Він сидить у своєму скромному кафе. Ці маленькі кафе, яких повно в Парижі, замінюють парижанинові клуб; він там читає газети й часописи, слухає

політичні спори, грає в доміно. Він витрачає там франк, два франки. Французи, а особливо парижани,—поважають ощадність і в 11-й годині парижанин уже вдома. Справжній парижанин-трудящий рідко буває в знаменитих паризьких універсальних крамницях-палацах мод. Хіба лише під час розпродажу, „в тиждень дешевки“. Він не одвідує модних ресторанчиків та барів, де, під звуки негритянського джаз-банду, трясуться в стовбнякові фокстроту-американці та англичани, бразильянци та аргентинці, де частенько виступають з музичними „номерами“ наші білі емігранти, де можна придбати на годину, або на ніч-за відповідну платню—„потомственну російську княжну“...

* * *

І „Місто Смолоскип“—також стало нині легендою минулого.

Латинський квартал лише по назві існує.

Паризькі студенти-вони здебільшого буржуазного походження (бо вчитись у університеті дорого коштує).—заповнюють зараз перші лави вайовничого фашизму. Вони багато вчаться—намагаються швидче скінчити курс, щоб поєсти міцне становище в суворому житті, яке що далі ускладняється. Французькі науки, мистецтво, література-все це є звичайно, а про те Париж вже не є духовним осередком світу. В царині театру, музики, малярства-Париж пристрасно чекає на якесь нове слово,—але одержує лише нову форму. Зі смертю останнього великого скептика та естета-Анатолія Франса, який справді втілював в собі весь дух минулого Парижу, Парижу того часу, коли це місто справді йшло на чолі світової культури,—ніби вмерла минула любов французька до розумної краси, до красивої думки.

Більш, ніж коли б то було, Париж-інтернаціональне місто. Але більш, ніж коли-б то було намагається відмежуватись справжній французький Париж від того інтернаціонального ярмарку розваг, в який намагаються його обернути чужоземці з долларом. І більш, ніж коли б то було, працюють у робітничих кварталах Парижу, працюють у боротьбі з жорстоким життям. Працюють і чекають того часу, коли Париж, що вже не є Містом Розваг і що вже більше не Місто Смолоскип,—стане знову тим, чим він був колись—Містом Революції.

■ ■ ■ ■ ■

П. ЖУРАВЕЛЬ.

КРАЄВИЙ ЗООЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ.

В 1924 році з Зоологічного відділу бувшого музею ім. Поля при Інституті Народної Освіти (І.Н.О.) було утворено Зоологічний Краєвий Музей. Зараз на чолі музею—завідувачем стоїть професор-зоолог Л. В. Рейнгард.

Свою історію від часу існування при Інституті музей має невелику, але і за цей час він набув собі широкої відомості, як у самім Дніпропетровську, так і далеко за межами.

Надзвичайно велике значіння цей музей має для самого Інституту,—його численні експонати з місцевої фауни і частини флори, являються величезною допомогою для студентів Агро-біологічного відділу.

Музей являється місцем для поглиблення та удосконалення знань по відповідним галузям.

Окрім цього до 10 чол. студентів Агробіологічного відділення працює інструкторами

і проводять екскурсії. Студенти факультету Соцвуху проводять тут педпрактику.

Увесь музей поділяється на де-кілько частин: 1. Звірі та птахи місцевого краю. 2. Відділ живих тварин—„живий куток“. 3. Сільсько-господарський відділ і цілий ряд дрібних підвідділів.

Найбільш цінним музеєм являється через те, що все що тут зібрано уявляє живу картину місцевого краю, тепер, а також багато років перед цим.

Більшість з річей музею мають зараз широке розповсюдження, але рядом з ними ми зустрічаємо і таких представників, існування яких, принаймні, у нас, занадто сумнівне.

Але ще й те, що той чи інший експонат зі звірят чи то птахів не взятий окремо, одірвано, а уявляє цілу картину свого життя, надає музею привабливості.

Всі ті умови серед яких доводиться перебувати тій чи іншій істоті (оточення, їжа та інше) доповнюють повністю картини.

Окрім цього в музеї можна побачити й рідких представників полярних і тропічних країн.

Велике значіння музею має не тільки для самого міста, але далеко за його межами.

Численні екскурсії міських, залізничних і сільських шкіл, що його відвідали за цей час повчилась у нього багатьому.

Для трудової школи, профшколи і технікума Краєвий Зоологічний Музей являється надзвичайно цінним.

Все, що в себе під час навчання з окремих галузь зоології доводилося проходити по книжці та з слів учителя в музеї можна вивчати наочно.

Коли екскурсія провадиться з дітьми малого віку, то вона переважно буває загального характеру.

При екскурсії з дорослими, яка небудь тема, чи де-скільки тем береться за основу і на їх робиться досконала зупинка.

Музей в більшій мірі утримується на місцеві кошти, тому що грошей, які дає Головна наука через краєвий археологічний музей Зоологічний музей до цього часу не одержував. А тому довелося за відвідування встановити маленьку платню. Сільські школи, переважно, проходили неплатно.

При закінченні необхідно зазначити, що організацію Краєвого Зоологічного Музею (перенесення та встановка) при Інституті довелося провадити силами студентства та професорів без ніяких коштів.

Зараз цими-ж самими силами провадиться праця що до поширення музею.

Всі, що цікавляться краєзнавством і його вивчають в музеї знаходять величезний і багатий матеріал.

ДНІПРЕЛЬСТАН.

Інженер Олександрів та американський експерт Купер про Дніпрельстан. — Експертизу проектних робіт закінчено. — Починають складати будівельний план станції. — Будівництво Дніпрельстану закінчиться в 4 роки замість 6 за проектом.

Вважаючи на те, що питання про своєчасність будівництва Дніпрельстану дискутуєся зараз в українській пресі, подаємо за "Комуністом" найцікавіші моменти з доповіді проф. Олександра та інженера Купера на об'єднаному пленумі Запорізького окрвиконкому та міськради.

Як відомо, проект Дніпрельстану було закінчено минулого року і автора його, проф. Олександра, було відряжено до Америки, щоб познайомитися на місці з подібними будівлями. Своєю чергою на Україну було викликано американських інженерів, що вже закінчують свої вивчення щодо проекту. Профес. Олександрів пробув в Америці 3 1/2 місяці і мав змогу ґрунтовно ознайомитися з основами американського гідробудівництва.

Рік тому, зазначив тов. Олександрів, серед металургів виникла суперечка з приводу того, чи можна з Дніпровської станції одержувати

хороший ток на прості металургійні заводи, причому зазначалося, що ці заводи мають і коксовий газ і доменну масу, і, значить, жодного току з Дніпровської станції їм не треба.

Ознайомившись з найбільшими металургійними американськими фірмами та заводами я прийшов до висновку, що наші прості металургійні заводи можуть стати безперечно споживачами енергії гідроелектростанції.

Познайомивши пленум з тим, як відбувалася робота щодо експертизи проекту, т. Олександрів відзначив, що зараз експертиза закінчується.

— З технічного боку жодних непорозумінь немає. Що до вартості будівництва, всі ті розрахунки, які роблять американці, свідчать про те, що їхня оцінка дуже близька до нашої.

Вказавши на те, що використання дніпровської енергії поведе по шляху зросту не лише України, але й всього СРСР, проф. Олександрів

відзначив, що робота з справи проекту Дніпрельстану підготовлена так, що можна вже почати будівництво.

Проте, зазначає тов. Олександрів, наша робля на цьому не закінчується. Ми, разом з українським урядом, робимо далші дослідження щодо шлюзування Дніпра вниз до Херсону, що-до мліорації Дніпровського району й т. ин. Тут багато ще роботи. У всякому разі перше завдання, яке полягає в тому, що Дніпро вкривається греблею, що шлюзування Дніпра може бути зроблено, і що лінію між Кривим Рогом можна збудувати — це завдання закінчено. Ми гадаємо, що уряд не помилиться, коли підтримає будування Дніпрельстану. Дальша робота полягає в тому, щоб разом з Купером обговорити справу про використання американських методів роботи в будуванні Дніпровської електростанції, щоб-то нам треба спільно виробити будівельного плану Дніпрельстану.

Далі тов. Олександрів зазначив, що виконана робота дозволяє виробити такого плану, що дасть змогу прискорити будування Дніпрельстану. За проектом закінчення будівлі намічається раніше за 6 років, а тепер його можна закінчити за 4½, максимум—5 років. При такому великому капіталі, що його треба затратити на будівництво, вираш на 1 рік, а можливо й півтора має величезне значіння. Загальну вартість будівництва ми вираховуємо в сумі біля 150 міль. карб. і 6 проц. на ці 150 міль. на рік ста-

новитимуть—9 міль. карб. Найближчими двома тижнями, що пробуде тут Купер, всю цю роботу буде зроблено, а після цього доповідь розглянуть урядові органи УСРР та Союзу. Я висловлю певність, що уряди СРСР та УСРР твердо вирішать розпочати це будівництво.

Американський експерт, директор великої будівельної фірми інж. Купер у своїй доповіді відзначив, що ті розрахунки, плани й рисунки проекту, які було привезено до Америки, були найкращі з тих, що він коли небудь бачив.

Зазначивши, що енергія Дніпрельстану та сусоходні будівлі мають величезне значіння для України, що силова установка буде однією з найбільших у світі, і т. инш. Купер відзначив, що та кількість енергії, яку може дати Дніпрельстан, така велика, що вона може стати за основу промислового розвитку країни.

Тут,—сказав інж. Купер,—є велика водяна енергія, а до того ще дешевий водяний шлях, що буде перевозити ту збільшену продукцію, яку утворить енергія. Коли буде дешева енергія, дешевий водяний шлях, то є всі підстави, щоб утворити велику промисловість у цьому районі.

Я сподіваюся, що ваш уряд оцінить ті великі можливості, що є, і вживе заходів до того, щоб здійснити будівництво цієї грандіозної будівлі. Я вважаю, що на весь світ це справить величезне вражіння, коли там довідаються, що СРСР будує велику гідростанцію.

КРУГОМ СВІТУ В 4½ РОКИ.

Недавно з Дніпропетровську вийшов, йдучи далі своїм шляхом. кругосвітній мандрівник Олександр Гейслер. Гейслер зобов'язався перед Віденським спортивним товариством за 4½ роки завершити кругосвітню подорож.

1-го листопаду 1923 року вийшли вони з Відня (Австрія) до Гамбургу, а звідтіль до Капштадту (південна Африка); далі пішком через усю Африку, через пустелю Сахару до Каїру, далі Аравія, Сирія, Палестина. В Сирії втік з полону друзів до Лісабону (Португалія). Далі Іспанія, Франція, Італія, Балкани, Польша, Прусія, Надбалтїка, Радянський Союз.

Значну частину шляху по СРСР вже пройдено. З Дніпропетровську Гейслер вирушив до Криму; далі Кавказ, Персія, Індія й на пароплаві до Австралії. Останній перевал звідтіль до Японії, Аляски, північної й південної Америки до кінцевого пункту Буенос-Айрес (Аргентина). Тут кінчається 59 тисяч кілометрів. Тут кінцева зупинка. Звідтіль Гейслер може повернутися до Відня, куди повинен прибути 28-го липня 1928 року в 11-тій годині дня. Цим буде поставлено світовий рекорд—зроблено кругосвітню мандрівку за 4½ роки.

Надто важко було мандрувати по Африці. Коло Конго на мандрівників налетіли дикі бушмени. Короткий, нерівний бій. Гейслера поранено отруєною стрілою з лука в бік. Мандрівників взято в полон. Лікуватись доводиться самому своїми засобами-прилікати рану роспеченим на вогні залізним цвяхом. Речі було відібрано в мандрівників. Коней та верблюдів їжажж. Коли-ж бушмени довідались, що вони

мирні мандрівники,—відпустили їх, „прохаючи вибачення“ за те, що ограбували.

Через 3 місяці мандрівники прийшли до Мароко і Гейслер попав у полон до Абд-Ель-Керима. Останній довідавшись, що Гейслер-мандрівник, визволив його. Далі знову неприємність: в Алжирі французи прийняли Гейслера за шпійона й заарештували його. Йому пропонували: або поступити до чужоземного легіону та воювати з рифами, або піти під військовий суд і бути розстріляним. Звичайно Гейслер мусив вибрати перше й поступив до легіону. Лише через 6 тижнів його було визволено австрійським консулом з французького полону.

В західній Європі застерігали Гейслера від подорожів по Радянському Союзі. Йому говорили, що більшовики більш небезпечні, ніж дикі звірі в Африці. Йому говорили, що у Радянському Союзі його негайно розстріляють. Гейслер же був певний, що в країні рад „французької чемности“ не знають і йшов спокійно у Радянському Союзі його прийняли дуже привітливо.

Цікаво, що та сама „страшна ЧК“ що нею звичайно залякують на Заході, ця сама „Чена“ росписалась у книзі Гейслера такими словами: „Н-ський прикордонний контрольно-пропускний пункт ОДПУ вітає міжнародного спортсмена А. Гейслера з вступом на вільну територію ССРР“.

Гейслер запевняє, що нинішня культура СРСР значно вища за культуру Західної Європи. Те, що пророблює СРСР за два роки, не проробляється в Західній Європі й за 5 літ.

Гейслер бадьорий. Відпочинаєши два дні в Дніпропетровському він пішов далі до Криму.

КУЛЬТУРА Й МИСТЕЦТВО.

Ю. МИХАЙЛИК.

Організація муз. т-ва ім. Леонтовича в Дніпропетровську.

— Нарешті! Може сказати кожен знайомий з музичним життям Дніпропетровську, дізнавшись про організацію у нас філії музичного т-ва ім. Леонтовича. І дійсно: музичне життя Дніпропетровську настільки бідне й розпорошене, що в нас, як ніде, була гостра потреба в цьому товаристві й в той же час т-во організувалось після того, як по всіх великих містах України воно налічувало декілька років існування, й корисної роботи. Ще в осені минулого року були деякі спроби заснувати в Катеринославі таке товариство, але поговоривши, нічого не зробили й тільки 2 тижні тому назад Дніпропетровська філія т-ва ім. Леонтовича почала існувати.

Хто придивлявся до нашого музичного життя, той напевно знає про той хронічний „голод“ на музику, що переживає Дніпропетровськ протягом останніх років. Поодинокі концерти капели „Зоря“ і приїзжаючих гастрольорів, (чи-то музичних, чи вокальних), користувалися завше великим матеріальним успіхом, хоча художня вартість окремих гастрольорів була досить сумнівна. Це говорить про те, що дніпропетровці почуваючи голод, про який ми говорили вище, ладні були зменшити й попит на на художність концертів. Із місцевих же сил ми мали лише одну капелу „Зоря“, що по кількості своїх концертів не „балувала“ населення. Останні музичні й вокальні сили були настільки не організовані, що не дивлячись на їх досить високу кваліфікацію вони ніякої участі в музичному житті Дніпропетровську не брали. Як наслідок цього ми маємо бурхливий зріст всякої халтури, що іноді подається слухачам, як революційний твір. Боротьбу з подібними явищами, організація музичних сил, наближення серйозної музики до широких кол робітництва та селянства і ставить своїм завданням музичне т-во ім. Леонтовича. В своїй декларації товариство говорить:

1. Музичне товариство ім. Леонтовича висуває гасло: „Жовтень в музику“, розуміючи під ним:

а) організацію всіх активно-революційних музичних сил України;

б) пробудження, виховання і організацію музично-творчих сил робітництва та селянства;

в) створення нових музичних цінностей і широке використання їх та найкращих зразків музики всесвітньої для потреб робітництва, селянства і Жовтневої революції;

г) боротьбу з міщанством, церковщиною, просвітянством, халтурою і неосвіченістю в музиці.

2. Скерує свою роботу в бік організаційний, науково-творчий та видавничий.

3. Утворює нову громадську базу для роботи т-ва, об'єднуючи в собі увесь активний музично-революційний елемент й виключивши зі складу т-ва членів музично-неактивних або ідеологічно чужих т-ву.

4. Встановлює зв'язок з компартією через її представника в президії.

Перші заходи Дніпропетровської філії цього т-ва, як конкретний шлях до здійснення цих завдань полягають ось у чому: організація музичного та вокального квартетів із кращих сил Дніпропетровську. Організація цих квартетів вже майже закінчується. Після внутрішньої роботи ці квартети почнуть прилюдні концерти.

Для того щоб забезпечити успіх у боротьбі з музичною халтурою т-во організувало художню раду, що має на меті розробляти й затверджувати репертуар виробничих одиниць товариства, хорових та музичних колективів при клубах, сельбуддах та инш. Крім цієї роботи рада ставить перед собою завдання—всесірну боротьбу з халтурою з боку кого-б вона не провадилась.

Але боротьба з музичною безграмотністю, шляхом художніх концертів, матиме невеликі наслідки, коли музичне виховання буде провадитись тільки шляхом концертів у клубах чи театрах.

У музичному житті широких кол суспільства в наших умовах, велику роль відіграють так звані народні інструменти, як кобза, балалайка, гармонія і т. инш. Через них провадиться знайомство робітника чи селянина з музикою, вони улюблені гості в різні урочисті, чи й буденні дні. Беручи це на увагу Дніпропетровська філія музичного т-ва й поставила собі завданням організувати оркестри з народних струментів. Організовуючи поодиноких музикантів у оркестри, підвищуючи їх кваліфікацію й репертуар, т-во цим самим досягає здійснення двох завдань: 1) через ці оркестри підготовлює широку публіку до серйозної музики і 2) покращує репертуар тих музикантів, що живуть і працюють серед самих широких кол населення, що безсумнівно сприятиме зміцненню музичного виховання громадянства.

Одним із великих чинників в справі культурної роботи клубів та сельбудів, є хоріві колективи при них. Отже кваліфікація керівників цих колективів настільки невелика, що великої надії на ці колективи ми покладати не можемо. Ось чому Дніпропетровська філія т-ва ім. Леонтовича поставила своїм завданням організацію диригентського бюро, що й мале-б на меті підвищення кваліфікації диригентів, як через курси, що мають бути організованими для диригентів сельбудів та клубів, так і через постійну гурткову й иншу роботу.

Ось в головних рисах основні заходи нашої філії.

Звичайно, що вони не охоплюють всіх потреб, що в нас мають. Отже перші кроки роботи цього товариства говорять про ту велику й копісну роботу, яку має провадити це т-во. Нічого й говорити, що тільки при участі самих широких кол суспільства завдання товариства можуть бути проведені в життя.

Зимовий сезон в державнім драматичнім театрі ім. М. Заньковецької.

Зимовий сезон 1926-27 р. набирає у Заньківчан значного інтересу. Коли минулого року театр, перейшовши до дирекції од звичайного колективу—зовсім майже не змінювався що до складу і художньої своєї роботи—то з цього сезону справа набирає зовсім иншого характеру.

Перш за все на чолі художньої частини театру став режисер Олександр Загаров—ім'я це відоме і по українській і по російській сценах і придбало воно собі заслужену повагу за свою педагогічно-художню роботу. Певна річ, що коли на долю Заньківчан припала вітха працювати з таким художником—то вони будуть старатися цілком бути гідними свого вчителя.

Другим режисером буде Борис Романицький—улюбленець дніпропетровських глядачів і один з основоположників театру. Третім режисером запрохано Дем'яна Казачковського, здібного і талановитого робітника.

Художником до театру запрошено т. Якуніна з Московського Художнього Академі. Театру, помішником його—художн. П. Фесінга. Завідувати музичною частиною буде Михайло Бак—модерний композитор, хореографічною справою відомий Ервін Купферовачеська, танцівниця (остання незабаром має приїхати з Праги).

Акторський склад збільшився на 14 чоловіка і є одним з найсильніших на Україні. Цього року вперше театр ім. Заньковецької має поставити роботу на всю широчінь—і через те дирекція приклала всіх зусиль до того, щоби

побудувати сезон, як мога більше доцільно і організовано.

В репертуарі театру п'єси: „Р. У. Р.“, К. Чапека, „Вій“, О. Вишні, „Слово о полку Ігоревім“, В. Хоткевича, „Собака на сні“, Лопе-де-Вега—Шклярський (музика Мих. Бака), „Одружіння“ й „Ревизор“ М. Гоголя, „Тартюф“ Мольєра, „Шпана“ В. Ярошенка і. т. и.

Окрім того, після відповідної постанови художньої ради театру (за вимогами робітництва)—введено до репертуару низку побутово-історичних п'єс і опер з давнішого українського репертуару. Для цього з'організовано окрему артистичну групу.

Театр даватиме 4 рази на тиждень вистави і в робітничих клубах, з якими буде складено відповідні умови. Щоби полегшити робітникам і студентству відвідування театру, введено денні вистави по неділях; крім того заведено також абонементну систему, по абонементу кожен робітник має знижку на 40 відсотків на ціні любого квитка, що дасть можливість купувати напр. крісло—1 ряду за 90 коп.

Цей зимовий сезон буде цікавим показником культурних вимог і культурного рівня дніпропетровського глядача, бо театр, що вже третій рік перебуває в місті—дуже зацікавлений побачити в якій мірі росте до нього інтерес у населення.

У всякім разі треба гадати, що сезон у Заньківчан бути винятково вдалим і з художнього і з матеріального боку.

ГЕНРІХ ІБСЕН.

В цій році кінчається 20 літ з дня смерті відомого норвежського драматурга Г. Ібсена.

Ібсен один із найвидатніших драматургів нового часу, що відіграв велику роль, не тільки в історії театру, а й взагалі в житті європейського суспільства.

„Це був геніяльний дрібний буржуа, що бачив як поступово місто Християнія, робиться данькою купця, що вводив розпусту серед простих людей. Вся гордовита мораль стала тонути від зустрічі з містом. Усі ці рухливі люди й спекулянти йому противні й проти цього, головним чином, він протестує в ім'я цільної та самостійної людини“. (Луначарський).

Ібсен народився в Скієні (Норвегія) 20 березня 1828 року. Вже 15 літнім хлопчиком, після закінчення скієнської школи, почав здобувати власними руками кошти для свого існування. Події року 1848 захопили всю тоді передову демократичну інтелігенцію, не обминаючи й Ібсена. І він на поразку мад'яр р. 1849 відгукується палким віршем та драмою „Кателіна“, що просякнута революційним захопленням.

Року 1851 він—режисер та „присяжний драматург“ Бергенського національного театру. Тут він пише п'єси: „Ніч на Івана Купала“, „Пір у Сольхаузі“, „Олаф Лілієнкранс“, на яких познавчався під'ом національного духу, що відбувався в 40—50 р. в Норвегії та влюблений романтиками інтерес до старовини, народних пісень та екзотичних сюжетів.

Року 1857 Ібсену доручено управління Норвежким театром в Християнії, де він написав цілу низку п'єс, в яких червоною ниткою проходить боротьба, з суспільством та театральною публікою. Ці п'єси викликали гостре обурення з боку критики та друку. Особливо п'єса „Комедія коханья“, в якій „блудителі порядку“ вбачали руйнування самих „святих громадських основ моральности“.

Року 1864 Ібсен, так само, як Байрон, Гейне виїзжає з рідного краю—Християнії до Риму, де й творить „Бранда“ (1866), апофеоз, — цільної і сильної особи (Коган).

Року 1892, вже визнаний всією Європою, як геніяльний драматург, Ібсен повертається до Християнії. На цей же приблизно час падає остаточна формація політичних поглядів Ібсена як анархіста. Звичайно, що політичні погляди відбиваються на його творах того часу.

Ібсен творить надзвичайної сили постаті протестантів проти громадської косности та морально-традиційних цінностей, що стоять на шляху до поступу.

Кожну п'єсу Ібсена Европа чекала з великим інтересом, бо там рукою чудесного майстра було змальовано життя людей, що втопали в традиційних забобонах.

П'єси Ібсена перекадалися на мови інших народів, де мали дуже великий успіх, бо в них було змальовано життя не одної країни, а всієї Європи. Його герої можна найти в північній Норвегії, південній Італії, в середній Німеччині і т. и. Його герої інтернаціональні і в цьому головна цінність творів Ібсена.

ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ.

Державний заповідник „Ольвія“.

Руїни стародавнього елінського м. Ольвії, що біля Херсону, давно притягали до себе увагу вчених. За передвоєнних часів територія Ольвії була в приватній власності поміщика Мусін-Пушкіна. Він „ласкаво“ дав дозвіл „руському археологічному О-ву“ провадити розкопки з тим, щоб половину найдених речей віддавати йому. Значну частину речей, що одержав Мусін-Пушкін було розбито або зіпсовано, а рештки його спадкоємці продали за кордон. Так само багато речей загинуло від природніх умов і від несвідомих вчинків сусіднього населення, що розбирало мурі Ольвії на будівничий матеріал.

Підчас громадянської війни територія Ольвії теж чимало постраждала від околиць мешканців, а також од різних псевдонаукових експедицій, що кустарними способами провадили розкопки і фактично нищили найцінніші пам'ятки.

За останні роки становище в Ольвії кардинально змінилось. Вже немає тих безсоромних грабунків, територія охороняється і знову розпочалися наукові розкопки академіка Фармаковського. Щоб зберегти надалі від руйнації все, що залишилося від старовини і дати змогу ученим вивчати і досліджувати археологічні пам'ятки Укрголовнаука вирішила створити з Ольвії державний історично-культурний заповідник республіканського значіння. В території заповідника зараховано площу в 333 гектари на узбережжі річки Південного Бугу, біля села Шарутини, Миколаївської округи. На чолі заповідника поставлено вченого охоронця, що керує справами охорони території заповідника, збирає й переховує знайдені речі, допомагає науковим експедиціям і т. и.

Велика культурна цінність Ольвії покладає також на заповідник обов'язок всіляко популяризувати її культурно-історичні пам'ятки. Для цього мають влаштовувати науково-освітні екскурсії і виставки на території заповідника, добирати для музеїв, шкіл, будинків та інших освітніх установ зразкові колекції матеріальної культури. Нарешті управління заповідником повинно задовольнити вимоги тисяч екскурсантів, що відвідують Ольвію. Для них має бути видано книжку-порадник, влаштовано екскурсійну базу, забезпечено їх лекторами то-що. Вже цього літа відвідало Ольвію біля 20 тисяч чоловіка.

При заповіднику Ольвії існуватимуть кілька допоміжних установ: сигнальна башта і археологічний будинок, що обслуговуватимуть археологічні експедиції та наукові екскурсії, кабінет-виставка зразків античної культури м. Ольвії та спеціальна бібліотека читальня з історії елінської культури, зокрема культури грецьких колоній на Чорноморському узбережжі.

Держзаповідник „Могила Т. Г. Шевченка“.

Президія Укрголовнауки затвердила положення про держзаповідник „Могила Т. Г. Шевченка в Каневі“. Під заповідник одведено площу навколо могили 4,5 гектари. Завдання заповідника—охороняти і підтримувати в належному порядку могилу і провадити політосвітню роботу, допомагаючи численним екскурсіям, що відвідують ті місця.

При заповіднику має бути організована спеціальна бібліотека читальня пам'яті Шевченка. меморіальна виставка та екскурсійна база для відвідувачів.

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА.

Життя Т. Гр. Шевченка на екрані.

Цього року ВУФКУ випускає в прокат два фільми з життя й творчості Тараса Шевченка.

У фільмах, як жива—у весь свій зріст—виростає постать Тарасова, од найменших дитячих літ до смерті. До роботи над фільмами було закликано цілу нізку видатних робітників кіно, художників та акторів.

Сценарій до фільмів написав Михайло Панченко, історично-художню частину роботи дглядає відомий художник В. Кричевський, ставив фільму славетній кіно-режисер Чардінін. Тараса доручено було грати артистові театру „Верезіль“ т. Бучмі—і артист дійсно чудово справився з роботою.

Для фільмів купували старовинні меблі, сервізи, картини, шились сотні комплектів одягу, будувались на кіно-фабриці вулиці великих міст часів Шевченка. Кіно-експедиції вислались до Ленінграду, на Кавказ, на Арал—місця заслання Тарасового. Зроблено було все, щоби до найменших дрібниць передати епоху, коли жив і творив Т. Шевченко.

У осени ц. р. фільми „підуть в люде“, вже й зараз ними зацікавлені крім СРСР—і Німеччи-

на, й Польща, й Чехословаччина. Певна річ, що цей фільм є першим іспитом української кінематографії—і треба сказати, що цього іспита ВУФКУ витримало задовольняюче.

А трудящих Радянської України порадує той факт, що найбільший з поетів українських—має нового пам'ятника, достойного його світлого імені, бунтівника, що кликав встати й кайдани порвати...
М. Л.

Премії за наукові праці.

Преміальна комісія при Укрголовнауці присудила кільком українським вченим грошові премії за видатні наукові праці. Присуджено вісім премій другої категорії: проф. **Рязанову**—за працю—„Драма українська“, академіку **Тутковському**—за низку праць з Геології, академіку **Тутковському** і проф. **Семиновському** за працю „Кам'яні будівельні матеріали Київщини“, проф. **Рубашкину**—„Механізм і апарати нервової системи“, проф. **Лисенкову**—„Пластична анатомія і топографічна анатомія“, проф. **Кательникову**—за низку праць з електротехніки, інженерові **Супруненко**—за працю з питань залізничного транспорту та проф. **Лаврову**—за працю з медицини, видану німецькою мовою.

Крім того присуджено 13 премій 3-ої категорії і 8 премій 4-ої категорії.

Кооперативний інститут ім. Чубаря у Києві. Раднарком України ухвалив перетворити Київський кооперативний технікум на інститут ім. тов. Чубаря.

ВУАН відпущено 30.000 карб. на наукові роботи.

ВУАН відпущено з союзного фонду 30.000 карб. на науково-операційні роботи в справі поліпшення Київсько-Печерського (Лаврського) музейного городка.

Новий тип школи.

НКО України відкриває нового навчального року новий тип школи кустарно-промислової освіти. По багатьох округах накреслено відкрити навчально-ремісничі майстерні, що навчатимуть ремісників-кустарів.

Чимало громадських, кооперативних організацій висловили готовність взяти такі навчальні майстерні на свій коштів.

Всі школи, майстерні комплектуватиметься виключно сільською та робітничою молоддю.

Буднаок робітників преси у Харкові.

Центральне бюро робітників преси провадить діяльну роботу щодо відкриття в Харкові центрального всеукраїнського будинку робітників преси. Вища житлова комісія виділила будинок. Наркомфін відпущив 40.000 карб. на устаткування будинку. Будинок назвуть іменем товариша Блакитного.

Ювілей акад. М. С. Грушевського.

9 вересня відбулися збори ювілейного комітету для вшанування 40-річчя наукової діяльності акад. М. С. Грушевського. На зборах брали участь представники різних науково-культурних установ м. Києва. Днем ювілею призначено 3 жовтня.

На зборах обрано президію комітету.

Український театр в Галичині.

В Галичині вже давно з'організувалася українська трупа під директорством Міткевичової

при режисурі Бенцаля. Проте польський уряд поставив їй такі умови, що вона не може провадити працю на території Галичини і майже увесь час дає вистави у Іюльці. В жовтні трупа повертає до Галичини. В репертуарі, крім побутових п'єс, „Не співають пісні“—Васильченка, „Життя людини“, „Сіє повішених“ та „Дні нашого життя“ Л. Андреева, „Блакитний лис“—Ленгіеля, „Заздрість“ Арцибашева та інші.

Український хор в Америці.

У Родчестері (Злучені Штати) відомий український диригент Кошиць організує український хор, що незабаром має виступити в нью-йоркських театрах.

В Білорусі.

Ювілей першої білоруської газети.

14-го вересня відбувся 20-тилітній ювілей першої білоруської газети „Наша Доля“. В цей самий день минуло 20 років від того часу, коли відомий білоруський поет Якуба Колас вмістив у „Нашій Долі“ свій перший вірш. З нагоди ювілею Інбелкульт (інститут білоруської культури) влаштував виставку білоруського періодичного друку за двадцять років.

Всебілоруська федерація письменників.

Незабаром на Білорусі буде організовано Всебілоруську федерацію письменників, що об'єднуватиме білоруських, російських, єврейських та польських письменників.

Державні театри в Білорусі.

В 1926 27 році в Радянській Білорусі працюватимуть чотири державних театри: 1-ий в Мінську, 2-й—в Вітебську, єврейський держтеатр та мандрівний. Перший білдержтеатр протягом сезону має дати 20 нових вистав (среди них „Вир“, „Тутейши“, Вільгельм Тель“, та „Цемент“), другий—7—8 (в тому числі „Ерос та Психея“ й „Царь Максиміліян“), крім згаданих театрів почне працювати й дитячий театр та музична драма.

К Н И Г О П И С.

М. Драй-Хмара. „Проростень“. Поезії. Київ. 1926. Вид. „Слово“. Стр. 49. Тираж — 1000.

Серед злив поезій, що їх випущено на ринок протягом 2—3-х останніх літ—книжка М. Драй-Хмари є помітним і приємним явищем. Ім'я авторове, давнє вже відоме з періодичної преси, завоювало воно собі певні симпатії у аматорів поезії і вихід збірки є дуже й дуже вчасним. М. Драй-Хмара поет—ювелір високої якості, майстерно володіє формою вірша—і його звучні строфи, повні внутрішньої музики, строфи, що дихають спокоем спостерігача-художника, стриманого, але не байдужого—прекрасні дійсно...

Що правда їх повільна течія не завжди задовольнить читача сучасного, бо шаленний темп життя змінюється до нормального дуже поступово, але-ж і нині—читач культурний—ціну поезіям М. Драй-Хмари добре... Певна річ, що врявно й те, що автор не зловживає кількістю поезій, його продукція невелика, але добірна і встояна, а то наші „многоглаголивые“ поети якось одразу виписалися, не даючи нічого но-

вого, і лише дійсні майстри дарують перлину за перлиною згододніні аматорам хорошої поезії. Якість перемагає... Побажаємо М. Драй-Хмарі дати і більші речі... Бо час, час вже. Не вже невдалий „Тарас Трясило“ буде ще довго єдиним віршованим нашим романом?

Видано книжку чудово—за хорошими видавничими традиціями „Слова“, у якого не гріх в якій справі повчитись і ДВУ, й Книгоспілці й іншим...

Я. Ледін.

„Плужанин“ ч. 6—7. Вид. ЦК Сільки Сельськпменників. „Плуг“. Стр. 32, тираж 2000 пр.

Це нове число „Плужанина“ не можна не відмітити, бо його треба лічити новим етапом в житті журналу. Треба сказати, що до цього часу „Плужанин“ хилигався між двох шляхів—то хотілось стати потрібним літературно-критичним журналом, то тягло до „підручника по теорії літератури“ для селякорів і т. и. Цілоком ясно, що поєднати ці бажання було важко, і самий журнал жодної установки певної на читача не мав. Рецензуємо число „Плужанина“ ми радо вітаємо, бо таки воно вперше показує,

що ЦК „Плугу“ хоче зробити з свого журналу— дійсно цікаву для літератора книжку. В рецензуемі числі вміщено змістовну статтю Д. Загула „Про нашу критику“ (це й є власне центр нашої уваги)—статтю потрібну, що, певне, викличе відгуки в пресі. Цікаві дві статті С. Пилипенки про А. Тесленка і М. Биковця, про Ганну Барвінок. Літпрактика (надумана назва?)—власне розділ красного письменства, дає уривок з нової повісті А. Головка „Бур'ян“—судачи по уривкові не можна звичайно цінувати усієї повісті, а стиль Головоків збережено тут без змін. Гарний шкід білоруського письменника Іл. Барашка „Яелеві гієроглифи“. Приємно взагалі, що „Плужанин“ почав друкувати переклади прози і поезій (в цім числі є переклади поезій М. Конопницької і Я. Касировича)—але цікаво було-б почитати переклади найновіших чужоземних авторів—а „Плуг“ це може зробити, бо має серед своїх членів Д. Загула, Атаманюка і інших, що володіють добре чужоземними мовами.

„Літературні портрети“—річ потрібна і цьому розділові необхідно виділити в „Плужанині“ більше місця. Рецензії і хроніка—хороші—тільки-ж не слід т. М. Б. „скатувать“ так безкардонно закордонну хроніку зі збірника „Восток і Запад“, що його видало Всесоюзне Т-во Культзв'язку з закордоном. Ця хроніка дуже давня та й хіба Харків не одержує чужоземних літжурналістів? Загалом кажучи—рецензоване число—краще за всі попередні і наше побажання, щоби „Плужанин“ не повертався на стару стежку.

Читач.

Грицько Коляда. „Золоті Кучері“. лірика. Видання автора. Москва 1926 р. Ціна 50 коп.

З перших рядків уже побачите, що ці кучері позолочені впливом Есеніна, й позолочені дуже незграбно. І мотив, і розмір, і „пурга“ і „подали хвості“—все нагадує поета небіжчика.

Коляда тут хвастає, що він „молодий, мов з купання вибіг, в луки лошача блондин“ і що на йому найкоштовніше вбрання і годинник золотий. Порівняння нічого собі. дає відчуття молодість, силу, пружність тіла, але два останні рядки цієї строфи псують усе. Лошачкові, що тільки-що виліз із води зовсім не можна було чіпляти найкоштовнішого вбрання й золотого годинника. Він пише:

„Я такий молодий, мов з купання
Вибіг в луки лошача блондин,
На мечі найкоштовніше вбрання
І годинник чудесний золотий“.

Решта строф ще гірші, покалічені невдалим наслідуванням Есенінові. Та на жаль (а мо'на щастя?) таких віршів небагато. Далі йдуть різні різні розмірів, різних впливів, про подібні яким уже писалося раніш.

Новою є „Діалектика“, писана прозою. Діалекта в нього—це якась дівчина: вона закохана в нього, а він у неї. Від цього кохання може

й що й путне вийде, бо діалектики взагалі бракує нашим письменникам і поетам, а від „Діалекти“ до діалектики не морями пливти. Це форма.

Змістом Коляда також не далекий. Йому погано, що немає бурану й „не сходить сонце наганом і ранок в гармати не грюка“. „Наш час що не день, все бурішний“. (Порівняйте Асєєва: „... если крашено рыжим цветом, а не красным время...“) „Прапори полиняли на баштах“, „Хочеться знову повстання“. А все це через те, що „непман, буржуй проклятий знов у нас“.

Є, правда, й цілком протилежні настрої, наприклад: „Хороше... жить“... „Приймають у партію“, в останньому (теж прозою) висловлено урочистість процесу приймання до партії.

Про настрої й погляди першої категорії Воронський каже так: „Це—лінія найменшого супору; це—відхід од пролетарської суспільности, від серйозности, труднощів і складности завдань що стоять перед нами“.

Про настрої другої категорії Коляда сам знає, що треба сказати.

О. Саснюк.

„Культура“ журнал культурного, суспільного й політичного життя ч. 4—9, Львів, квітень-вересень 1926 р., стор. 144. Ціна 2 золотих.

За винятком дискусійної статті В. Левинського „Розвиток діалектики“, ціле число згаданого журналу присвячене 70-ти роковинам з дня народження Івана Франка.

Зміст, як видно із вище згаданого, цінний тим, що доповнює матеріали про Івана Франка. Але не про зміст хочеться тут сказати, а про ті умови, серед яких появляється на світ цей український марксистський журнал на Західній Україні. Хочеться звернути увагу на ту „свободу преси“, що про неї так багато кричать всякі буржуазні наймити.

Через оцю славетню буржуазну „свободу преси“ українські часописи на Західній Україні появляються на світ з величезними білими полями, що по них проїхав оливець цензора. Та це в кращих випадках, а то буває звичайно так, що після випуску кількох чисел часопису редактор йде в тюрму, а часопис причинає свій вихід. Звичайно, що це судьба тих часописів, що ставлять своїм завданням роз'яснювати трудовим масам суть шляхетсько-польського ладу. Ті часописи, що виправдують політику польської шляхти, що затуманюють розум робітничо-селянських мас—ті часописи виходять, ще й матеріально підтримуються.

Журнал „Культура“ не належить до цієї категорії часописів і тому ми її бачимо, які надзвичайно трудні умови його існування. За 9 місяців 1926 року журнал „Культура“ вийшов тільки в двох книжках, а журнал що-місячний.

Ось які умови переживає преса, працюючий в „демократичній“ республіці Польщі. Ось як виглядає „свобода преси“ по буржуазному. **І. В.**

ЖУРНАЛИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ.

„Червоний Шлях“, ч. 7-8 Харків 1926 р.

„Життя й Революція“, ч. 6-7 і ч. 8. Київ 1926 р.

„Робітниця“, журнал українських жінок робітниць в Канаді ч. 12, 13, 14, 15, 16 за 1926 р.

„Культура“, журнал культурного, суспільного й політичного життя ч. 4—9, Львів 1926 р. Ціна 2 золотих.

„Польшя“ білоруський журнал літератури,

політики й історії № 5 і № 6. Мінськ 1926 р.

„Нове Життя“ громадсько-політичний, економічний та літературний двохижневий журнал ч. 1-2 і 3-5. Прага 1926 р.

Одержано також нові числа журналів: „Знання“, „Нова Громада“, „Цукровик“, „Сільсько-господарський Пролетар“, „Радянська Освіта“, „Шлях до здоров'я“, „Сільський театр“, і др.

В С Я Ч И Н А.

● В Австрії винайдено нове шкло, що гнеться. Це шкло цілком прозоре, не горить, і як що його кинуть, то воно підскакує як гума.

● Коло Нью-Йорку недавно випробовувалося перший електро-автомобіль, що має не бензиновий, а електричний мотор. Своєю силою і швидкістю, новий автомобіль на багато перевищує звичайні автомобілі. Цей винахід може викликати великі зміни в автомобільній справі.

● В жовтні цього року Марс наблизиться на 80 мільйонів кілометрів до землі. По багатьох країнах організують широкі спостереження за нашим небесним сусідом. Хоча в 1924 році Марс наблизився чимало більше—на 56 мільйонів кілометрів, але цього року чекають сприятливіших атмосферичних умов для спостережень.

● В м. Детройті в Сполучених Штатах цього літа почали будувати найвищий у світі „хмародряп“. Цей будинок матиме 81 поверх, височина його буде 290 метрів, тоб-то на 10 метрів менше Ейфелевої башти в Парижі.

Негий „хмародряп“ побиває всі рекорди, так своєю височиною, які і обсягом.

● Німецька фірма „Дорнін“ розпочала будувати велитенські повітряні човни для трансатлантичних рейсів. Гадають, що нові аероплани матимуть загальну міць моторів в 3000 кілійських сил. Вони зможуть триматися на поверхні океану, коли навіть буде велика хвиля й на них буде повно пасажирів. Мотори буде поховані в середині крил. Для пасажирів буде збудовано великі розкішні каюти. Нові аероплани велетні будуватимуть на верфі Дорніна у Фрідріхсгафені

● У військових доках Англії ідуть роботи, що до спорудження великого пливучого аеродрому. Спорудження це вкрите панцером, якого не можуть пробити сьогочасні гармати, уявляє собою справжню пл вучу фортецю, з площею, де може вміститися около 30 військових аеропланів. Ця фортеця збудована так, що в потрібну хвилину може спуститися в глибину моря, отже зовсім зникнути від очей ворога.

● Під час виборів до рад в селі Версбів в Аджарістані було виставлено кандидатуру Хусейна Абашідзе, якому 138 років Абашідзе свої літа визначає так: „коли руські брали Ахалцих, я вперше відпустив собі бороду“.

Чоловіки мусульмани відпускають собі бороду в 40 літ, а Ахалцих було взято у 1828 році.

● У Лондоні проведено вдалі спроби лікувати божевілля за допомогою кіно. Для хворих лікарі підбирають спеціальні кіно-картини з спеціально-підбраною музикою.

● Коло Англії незабаром буде піднято зо дня моря пароплав „Єгипет“ що затонув у 1922 році, з вантажем золота та срібла на суму 19 мільйонів карбованців.

● В Італії відбулося вшанування Марконі з нагоди 30 роковин зо дня, коли ним було збудовано перший у світі радіо-телеграф. Марконі одержано до 60.000 радіо-привітань.

● Наукова еспедиція, що провадила дослідження в пустелі по березі Амур-Дар'ї (Туркменістан), була ограбована басмачами (бандитами). Бандити забрали і наукове приладдя. Члени експедиції zostалися живі.

● В Америці випущено в продаж алюмінієвні будинки. Ци будинки легко можна розібрати, а тому зімою вони можуть бути в місті, а літом перевезені на дачу.

● Білогвардійський генерал Шкуро, що виступав досі як найзлочинний у паризькому циркові, стрібаючи через обручки упав і зломив собі ногу.

● Для оборони Панамської каналу американці встановлюють гармати, що стріляють на 100 верств набоями, вагою в 118 пудів.

● Під самою високою горою в Швейцарії—Монбланом буде пробито залізничний тунель в 14 верств завдовжки. Новий тунель значно скоротить шлях з Італії до Франції.

Перша пошта через північний бігун.

У Америці організовано акційне товариство „поштовий перевіз через Північний бігун“. На чолі його стоїть капітан Уїлкінс, відомий дослідник полярних країн. Товариство перевезитиме пошту та пакунки з Європи до Америки на аеропланах через Північний бігун.

Рекорд літана.

Один радянський аероплан перелітаючи через Авіганістан з двома пасажирами, знявся над Гіндукушом на 5300 метрів. Це найвища до цього часу висота перельоту.

Місце тишини на морі.

Досліді вчених ствердили, що при полудневим кінці острова Венкувера є місце, через яке не переходить ніякій голос. Це місце називають цвинтарем Тихого океану. Спроби показали, що на тім місці не чути голосу ніякого сигналу. Не диво, що там від найдавніших часів постійно розбиваються кораблі під час бурі.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ.

В. Воруському—Київ. „Любов“ не підійшло.
Я. Ясеновому—Черкаси. „Весняний сміх“ не буде надруковано.

І. Чепіжному. Всі ваші вірші не годяться до друку.

С. Яновському. „Електродніпро“ не піде. Другий вірш передали до газети, „Майбутня Зміна“, „Зів'яла радість“ також не піде.

К. Липці—Х. Липинський. Всі ваші вірші до друку не годяться. Нічогоісенького нового. Старі переспіви та й невдалі. А ось нарис „Ярма-рок“ гарний, розуміється, як газетний матеріал і тому ми й передали його до редакції „Зірка“

О. Кучмі. Вірш „У степу“ до друку не годиться.
Ів. Сезоненкові—Київ. Вірші ваші не підійшли.

О. Магмі—Київ. „Осінь“ не піде.
П. Соломці—Київ. „Дівчині“ до друку не годиться.

Словутіну—Дніпропетровськ. Вірш ваш слабкий, для „Зорі“ не годиться.

С. Шишнові—Криворіжжя. Нарис „Ранок травня“ не годиться до друку. Зовсім не оброблене, а так собі написано, як попало.

В. Андрієнкові—Н. Дніпровське. „Кумедія святих“ для „Зорі“ не годиться, можливо, що використано буде для газети „Зірка“.